

Monitoring Innovatievoucher Pilot 2004

Van kennisvraag tot antwoord

Rapport

Colofon Dit rapport is opgesteld door
Dhr. Drs. L.M. Hielkema
Mw. Drs.ing. A.J.A. Swakhoven

Datum September 2005

Kenmerk DIV0547506

Status Definitief

In opdracht van

Ministerie van Economische Zaken

Inhoudsopgave

Inleiding

Samenvatting

1 Innovatievouchers, wat zijn dat?	7
1.1 Innovatievoucher	7
1.2 Procesverloop	8
1.3 Monitoring	9
2 Aanvraag & toewijzing	10
2.1 Geografische spreiding	10
2.2 Bedrijfsomvang	11
2.3 Economische sectoren	12
2.4 Communicatiekanalen	13
2.5 Kennisbehoefte bij aanvraag	14
2.6 Kennisinstelling bij aanvraag	17
2.7 Contacten MKB – kennisinstellingen	18
3 Projecten & resultaten	19
3.1 Kennisbehoefte	19
3.2 Betrokken kennisinstellingen	20
3.3 Onderzoeksvormen	21
3.4 Projectresultaten	22
3.5 Kennisvragen naar tevredenheid beantwoord	23
3.6 Perceptie kennisinstellingen	24
4 Financiële aspecten	25
4.1 Totale projectkosten	25
4.2 Loonkosten	27
4.3 Administratieve lasten	28
4.4 Beroep op andere subsidieregelingen	29
bijlage 1: Subsidieregeling innovatievouchers 2004	31
bijlage 2: Kenmerken van het MKB in Nederland	34
bijlage 3: Spreiding over economische sectoren	35
bijlage 4: Lijst met betrokken kennisinstellingen	36
bijlage 5: Typering kennisvragen	37
bijlage 6: Specificatie totale projectkosten	38
bijlage 7: Specificatie tijdsbesteding, tarieven en type onderzoekers	39

Inleiding

Innovatie vraagt om nieuwe kennis, maar kennis ontwikkelen is tijdrovend, vaak risicovol en bovendien ingewikkeld. Vooral het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) is beperkt in staat tot kennisontwikkeling en is daarom gebaat bij toepassing van elders ontwikkelde kennis.

Ter versterking van het innovatievermogen van het MKB in Nederland heeft het Ministerie van Economische Zaken in september 2004, op advies van het Innovatieplatform, een nieuw instrument als pilot geïntroduceerd, genaamd de *innovatievoucher*. Een instrument waarmee het MKB in staat wordt gesteld actieve contacten te leggen met kennisinstellingen, om de daar ontwikkelde en aanwezige kennis toepasbaar te maken voor het bedrijfsleven. Deze vraaggestuurde vorm moet de drempel tussen het MKB en de publieke kennisinstelling slechten.

Het Ministerie van Economische Zaken wil middels de *pilot innovatievouchers 2004* meer inzicht krijgen in de kennisbehoefte(n) van het MKB, teneinde het definitieve subsidie-instrument optimaal af te stemmen op de marktbehoeften. Aan SenterNovem, als agentschap van het Ministerie van Economische Zaken, is de taak toebedeeld om het subsidietraject en de monitoring van de voortgang van de innovatievouchers te verzorgen.

Dit rapport beschrijft het procesverloop, karakteristieken en ervaringen van de MKB-ondernemers en kennisinstellingen vanaf het moment van uitgifte van de 100 innovatievouchers op 17 september 2004 tot en met de subsidievaststelling in de zomer van 2005.

Leeswijzer

Gemakshalve start het rapport met een samenvatting van conclusies die zijn gegenereerd uit de monitoring van de voortgang van de innovatievouchers. In de hierop volgende hoofdstukken wordt de herkomst van deze conclusies uitgebreid toegelicht.

Hoofdstuk 1 dient ter introductie en geeft kort weer wat wordt verstaan onder een innovatievoucher, hoe het procesverloop van de pilot is ingericht, en hoe de monitoring van het innovatievoucher proces is verlopen. In hoofdstuk 2 worden de karakteristieken van het MKB, en haar kennisbehoefte, bij aanvraag en toewijzing van de innovatievoucher uitvoerig besproken. Als volgt worden in hoofdstuk 3 de resultaten van de innovatievouchers uiteengezet. De financiële aspecten die hieraan zijn verbonden worden apart belicht in hoofdstuk 4.

Samenvatting

‘Het MKB is beperkt in staat tot kennisontwikkeling en heeft daarom baat bij de toepassing van elders ontwikkelde kennis.’ Dit was één van de gedachten die ten grondslag lag aan het ontstaan van de innovatievoucher. Doel van dit experiment was ervaring op te doen met innovatievouchers als middel om de drempel tot de publieke kennisinfrastructuur te verlagen, en zo het innoverende vermogen van de MKB-ondernemers te verhogen.

Op 17 september 2004 is de eerste pilot Innovatievouchers 2004 van start gegaan. Honderd innovatievouchers zijn beschikbaar gesteld aan honderd MKB-ondernemers. In totaal zijn 92 innovatievouchers ingezet bij projecten ter beantwoording van MKB kennisvragen. Dit heeft eveneens geresulteerd in 92 verzoeken tot subsidievaststelling, waarvan 91 verzoeken geheel (88) of gedeeltelijk (3) zijn uitbetaald. Een verzoek is afgewezen, omdat niet is voldaan aan de vereisten van de regeling.

Ondanks de enorme diversiteit aan MKB-ondernemers, kennisvragen, projecten ter beantwoording van deze vragen en verzoeken tot vaststelling, is getracht de grootste gemene deler te achterhalen. Deze conclusies ten aanzien van de innovatievouchers en bijbehorende proces worden hieronder nader toegelicht.

Conclusies t.a.v. aanvraag & toewijzing

- De groep aanvragers van de innovatievouchers is zeer divers voor wat betreft geografische spreiding, aantal werknemers en gemiddelde omzet. Zij vormt een goede afspiegeling van het gehele MKB. Een relatief grote groep MKB-bedrijven (46%) heeft 0 tot 4 werknemers in dienst en minder dan EUR 1 miljoen omzet;
- Aanvragers zijn actief in vrijwel elke economische bedrijfssector. Daarbij zijn de sectoren Overige zakelijke dienstverlening (24%), Groothandel en handelsbemiddeling (11%) en de ICT-sector (10%) goed vertegenwoordigd;
- Aanvragers zijn vooral door kennisinstellingen (25%) en Syntens (24%) geïnformeerd over de komst van de innovatievouchers. Deze aanvragers weten over het algemeen ook beter welke kennisvraag zij willen stellen en welke kennisinstelling zij willen inschakelen. Een derde belangrijke informatieverstrekker is de groep consultants (14%), ook wel de subsidieadviseurs;
- Bijna 65% van de aanvragers formuleerde haar onderzoeksprobleem c.q. kennisvraag op het aanvraagformulier, ondanks dat dit niet verplicht was. Daarbij gaf circa 40% van de aanvragers ook aan welke kennisinstelling zij dacht in te schakelen;
- Aanvragers zijn voornemens de innovatievoucher vooral in te zetten om kennis te vergaren over een specifiek te ontwikkelen product, waarbij technologische aspecten leidend zijn. De kennis wordt voornamelijk ingezet tijdens de ontwerpfase;
- Ter beantwoording van de kennisvraag worden zowel onderwijsinstellingen (technische universiteiten, universiteiten en hogescholen) als technische kennisinstellingen (TNO, TTI's e.d.) naar gelijke verhouding ingeschakeld. Uitschieters zijn TNO en de drie technische universiteiten (TU Eindhoven, TU Delft en TU Twente).

Conclusies t.a.v. projecten & resultaten

- De aanvragers die een innovatievoucher kregen toegewezen, hebben vooral behoefte aan kennis over een te ontwikkelen product (56%), waarbij technologische aspecten (83%) van groot belang zijn. De gevraagde kennis wordt ingezet tijdens het ontwerpen van een product, proces of dienst (48%);
- Bij de uitgevoerde innovatievoucher projecten zijn in totaal 29 verschillende kennisinstellingen betrokken. Bij onderverdeling van deze groep per type kennisinstelling blijkt een evenredige verdeling in aantal uitgevoerde onderzoeken op te treden. Uitzondering hierop is de groep 'overige kennisinstellingen';
- Fundamenteel, technisch georiënteerde onderzoeken zijn vooral terug te vinden bij de (technische) universiteiten. Onderzoeken ten aanzien van de commercialisatie van producten, processen en/of diensten, ook wel marktgerelateerde onderzoeken met niet-technische kennisvragen, worden veelal door hogescholen uitgevoerd;
- Alle typen kennisinstellingen zijn in staat verschillende onderzoeksvormen (voor-/ deel-/ en compleet onderzoek) voor de waarde van EUR 7.500 uit te voeren. Hooguit kan worden gesteld dat hogescholen en TNO eerder complete onderzoeken uitvoeren;
- De resultaten die kennisinstellingen opleveren, zijn vooral in de vorm van experimenten tijdens de ontwikkeling van producten en processen, verrichten van metingen en het doorrekenen van specifieke modellen. Ook hebben MKB-ers veel concrete producten, processen en/of diensten voor een bedrag van EUR 7.500 laten ontwikkelen;
- Iedere MKB-ondernemers heeft zich schriftelijk tevreden verklaard over het door de kennisinstelling uitgevoerde onderzoek;
- Ook de kennisinstellingen zijn tevreden over de gang van zaken. De innovatievoucher zorgt voor een bepaalde dynamiek die het MKB, in samenwerking met kennisinstellingen, stimuleert tot innoveren.

Conclusies t.a.v. financiële aspecten

- Het merendeel van de totale projectkosten (67%) lag tussen EUR 6.000 en EUR 8.000. Van alle 92 onderzoeken lag 47% tussen de EUR 7.450 en EUR 7.550;
- Om het bestedingsbedrag van de innovatievoucher te verhogen hebben 17 MKB-ers zelf bijgedragen in de kosten, 20 kennisinstellingen hebben bijgedragen in de kosten (evt. in de vorm van verdubbeling van het voucherbedrag) en 8 MKB-ondernemers hebben een samenwerkingsverband opgericht;
- Aan de meeste innovatievoucher projecten (77%) is door de kennisinstellingen minimaal 50 uur besteed en maximaal 150 uur. De gemiddelde tijdsbesteding bedraagt 116 uur. Technische universiteiten en hogescholen besteden naar verhouding meer tijd aan de uitvoering van een innovatievoucher project;

- Gemiddeld genomen liggen de uurtarieven tussen EUR 50 en EUR 150. Het gemiddelde in rekening gebrachte gemiddelde uurtarief was EUR 95,59. De laagste tarieven zijn veelal terug te vinden bij hogescholen (studentvergoedingen);
- MKB-ers ervaren de administratieve lasten van de innovatievouchers als zeer laag. Gemiddeld is een ondernemer ongeveer 30 minuten bezig met het doorlezen van de regeling en het indienen van het aanvraagformulier;
- De innovatievoucher heeft een voor SenterNovem onbekende groep bedrijven aangesproken. Van de totale groep aanvragers maakte 52% *niet* eerder gebruik van de WBSO, van de specifieke innovatiestimuleringsregelingen 84%.

1 Innovatievouchers, wat zijn dat?

‘De kracht van de innovatievoucher zit in de eenvoud ervan’.

Doel van de innovatievoucher is MKB-ers aan te zetten tot het leggen van actieve contacten met kennisinstellingen, om de daar ontwikkelde en aanwezige kennis toepasbaar te maken voor het bedrijfsleven. En dit alles door het beschikbaar stellen van een bedrag van EUR 7.500, waarbij is geprobeerd de administratieve lasten voor de MKB-er zo laag mogelijk te houden. De innovatievoucher is eenvoudig in gebruik en voldoende inzichtelijk voor alle betrokken partijen.

Maar hoe heeft het Ministerie van Economische Zaken deze ‘eenvoud’ bewerkstelligd? Ter introductie op de onderzoeksresultaten wordt eerst de eenvoud van de innovatievoucher en het bijbehorende procesverloop van de pilot nader toegelicht. In aansluiting hierop wordt de onderzoeksaanpak met betrekking tot de monitoring van de pilot Innovatievouchers 2004 belicht.

1.1 Innovatievoucher

De innovatievoucher is een waardebon waarmee een MKB-bedrijf bij een publieke kennisinstelling naar keuze een onderzoeksvraag c.q. kennisvraag kan uitzetten. De voucher vertegenwoordigt een waarde van EUR 7.500 en is niet inwisselbaar voor geld.

Het Ministerie van Economische Zaken heeft bij het ontwerp van de innovatievoucher bewust ervoor gekozen om een beperkt aantal randvoorwaarden te hanteren. Dit stelt MKB-ondernemers namelijk in de gelegenheid om een kennisvraag naar eigen inzicht én behoefte te formuleren.

De belangrijkste randvoorwaarden die aan de innovatievoucher zijn verbonden, luiden als volgt:

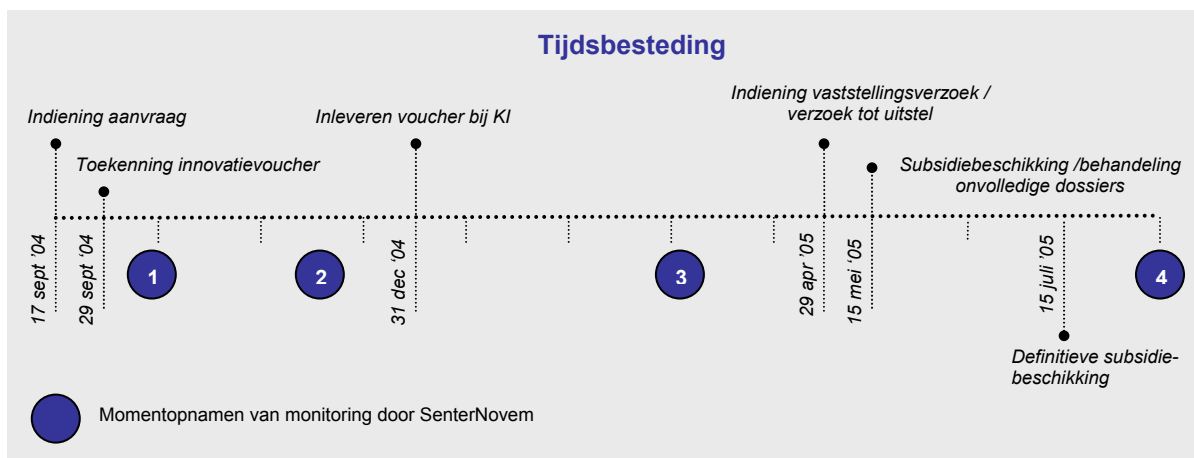
- De innovatievoucher is exclusief bedoeld voor MKB-bedrijven.¹ Per bedrijf mag slechts één voucher worden aangevraagd;
- Er moet sprake zijn van een toepassingsgerichte kennisvraag, d.w.z. MKB-ondernemers moeten de verkregen technologische kennis kunnen aanwenden om innovatie in hun eigen bedrijfssituatie te bevorderen;
- De innovatievoucher kan alleen worden ingeruild bij een beperkte groep publieke kennisinstellingen die in de subsidieregeling zijn opgenomen. Hiertoe worden (technische) universiteiten, hogescholen, technologische topinstituten en onderzoeksinstituten als TNO gerekend;
- Het innovatievoucher project moet conform het door het Ministerie van Economische Zaken opgelegd tijdsbestek worden uitgevoerd;

Voor een uitgebreide toelichting op de subsidieregeling pilot innovatievouchers 2004 wordt verwezen naar bijlage 1.

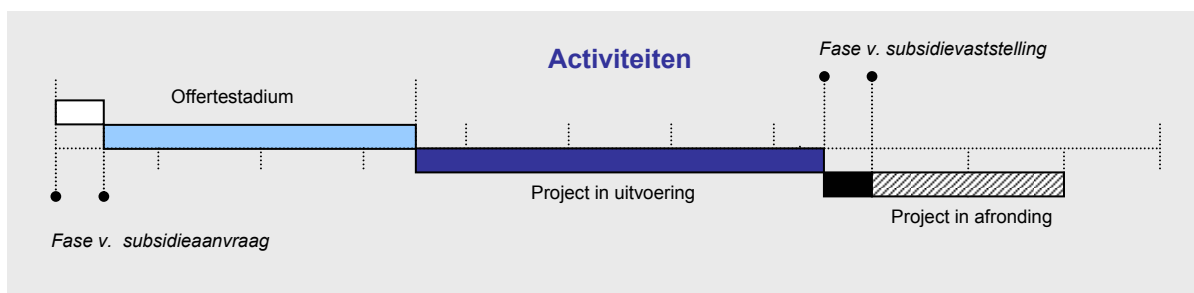
¹ Onder MKB-bedrijven wordt verstaan: een onderneming die minder dan 250 werknemers in dienst heeft, **en** ofwel de jaaromzet niet meer dan EUR 40 miljoen bedraagt **ofwel** de jaarlijks balanstotaal niet meer dan EUR 27 miljoen bedraagt, **en** bij de onderneming niet meer dan 25 procent of meer van het kapitaal of stemrechten in handen is van een onderneming die niet voldoet aan deze definitie. Conform de Minimis-regeling, die eveneens geldend is voor de MKB-definitie, zijn MKB-bedrijven die actief zijn in de sectoren primaire landbouw, vervoer en aquacultuur, **en** werkzaamheden verrichten die verband houden met de productie, verwerking of verhandeling van producten, uitgezonderd.

1.2 Procesverloop

Het innovatievoucher proces kenmerkt zich eveneens door eenvoud. Een proces waarin een aantal vaste opleverdata is opgenomen met als doel de vaart in het project te houden. In onderstaande figuren wordt het procesverloop (inclusief doorlooptijden) inzichtelijk gemaakt.

Figuur 1a: Overzicht doorlooptijden innovatievoucher proces

Figuur 1b: Overzicht fasering innovatievoucher proces

Op 17 september 2004 trad de regeling pilot Innovatievouchers 2004 in werking. Ook wel de datum dat MKB-ers een aanvraag voor een innovatievoucher konden indienen bij SenterNovem. In totaal werden 100 innovatievouchers beschikbaar gesteld aan het MKB.

Eventuele toewijzing geschiedde twee weken later op basis van 'wie het eerst komt, het eerst maalt'. Indien toewijzing van alle aanvragen die op één dag waren ontvangen ertoe leidde dat het totaal aantal beschikbare vouchers werd overschreden, zou er een a-selecte loting plaatsvinden onder de aanvragers van die dag. Hierna kon door de MKB-ondernemers die een voucher kregen toegewezen worden gestart met de zoektocht naar de meest geschikte kennisinstelling voor beantwoording van de kennisvraag.

MKB-ers hadden uiterlijk tot 31 december 2004 (drie maanden) om het offertestadium met de kennisinstelling af te ronden en tot opdrachtverlening over te gaan. De beoogde periode voor de uitvoering van het innovatievoucher project bedroeg vier maanden. Immers, 29 april 2005 werd gehanteerd als uiterste inleverdatum voor indiening van het verzoek tot subsidievaststelling, tevens uiterste einddatum van het innovatievoucher project.

In de maanden mei tot en met juli 2005 werden alle verzoeken tot subsidievaststelling, dan wel verzoeken tot uitstel van de uiterste opleverdatum, of onvolledige dossiers, afgehandeld.

1.3 Monitoring

Gedurende het innovatievoucher proces is de voortgang van de pilot op vier momenten door SenterNovem nauwlettend bestudeerd (zie ook figuur 1a).

Op het eerste moment is aan de hand van de ingediende aanvragen informatie vergaard over de aanvragers van de innovatievouchers. Kenmerken van zowel toegewezen als afgewezen aanvragen zijn nader bestudeerd. Hierbij is gekeken naar de geografische spreiding, bedrijfsomvang, spreiding over de sectoren, communicatiekanalen, de kennisvragen bij indiening van de aanvraag en de kennisinstellingen die MKB-ers dachten in te schakelen.

Van half november tot half december 2004 is een tweede momentopname gemaakt. MKB-ers die een innovatievoucher ontvingen zijn telefonisch benaderd. Dit gaf meer inzicht in de voortgang van het innovatievoucher proces. Aandacht is besteed aan de stappen die MKB-ers tot dusver hadden genomen en eventuele knelpunten die zij ervoeren. Dit stelde SenterNovem in staat om te hulp te schieten waar nodig, dan wel door te verwijzen naar Syntens of andere partijen die de MKB-er in het articuleren van de kennisvraag en offertestadium konden ondersteunen.

Een derde momentopname is gemaakt gedurende de uitvoering van de innovatievoucher projecten. In dit stadium is de rol van de kennisinstellingen belicht. Enkele medewerkers van betrokken kennisinstellingen zijn persoonlijk geïnterviewd en er is hen gevraagd om ervaringen over de innovatievoucher en de MKB-ers te delen.

Tot slot betreft de vierde momentopname de resultatenanalyse aan de hand van de ingediende verzoeken tot subsidievaststelling. Hierbij is aandacht besteed aan de kennisbehoefte van de MKB-ers, in combinatie met de manier waarop de publieke kennisinstellingen hier invulling aan hebben gegeven. Uiteraard vormt de bestudering van de financiële aspecten die met de innovatievoucher gepaard gaan een belangrijk onderdeel van deze analyse.

In de volgende hoofdstukken volgt een compilatie van de onderzoeksresultaten verkregen uit de hierboven genoemde momentopnamen.

2 Aanvraag & toewijzing

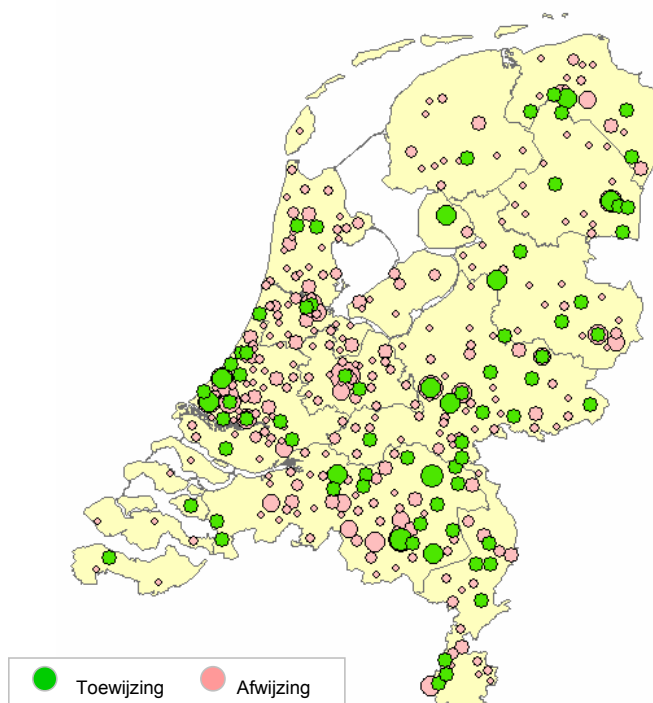
Honderd innovatievouchers te vergeven aan honderd MKB-bedrijven, daarmee startte de Regeling Innovatievouchers pilot 2004 op 17 september 2004. Officieel konden bedrijven een aanvraag indienen van 17 september 2004 tot 15 december 2004.

Op de eerste dag ontving SenterNovem ruim 700 aanvragen (in totaal werden 1044 aanvragen ontvangen). Hiermee werd het beschikbare budget op de eerste dag volledig uitgeput. Een notaris werd ingeschakeld om middels loting 100 bedrijven te selecteren die een innovatievoucher kregen toegewezen. Schriftelijke bevestigingen van deze toewijzingen werden op 29 september 2004 verstuurd aan de ondernemers.

In dit hoofdstuk volgt een nadere analyse van de fasen van aanvraag & toewijzing. Kenmerken van de MKB-bedrijven die een aanvraag indienden, worden toegelicht aan de hand van geografische spreiding, bedrijfsomvang en spreiding over de economische sectoren. Ook wordt kort ingegaan op de wijze waarop MKB-ers zijn geïnformeerd over de innovatievouchers. Tot slot wordt aandacht besteed aan de kennisbehoefte van de MKB-ers en welke kennisinstelling zij dachten in te schakelen om te voorzien in hun behoeften.

2.1 Geografische spreiding

Aanvragen voor een innovatievoucher zijn afkomstig uit het hele land, van Groningen tot Maastricht, en van Enschede tot Den Haag. De geografische spreiding van alle aanvragers is hieronder geïllustreerd. Hierbij is een onderscheid aangebracht in de MKB-ers die wel (groen) of niet (roze) een voucher kregen toegewezen. De grootte van de cirkel staat voor het aantal bedrijven per postcodegebied dat een aanvraag heeft ingediend, dan wel een innovatievoucher heeft gekregen.²

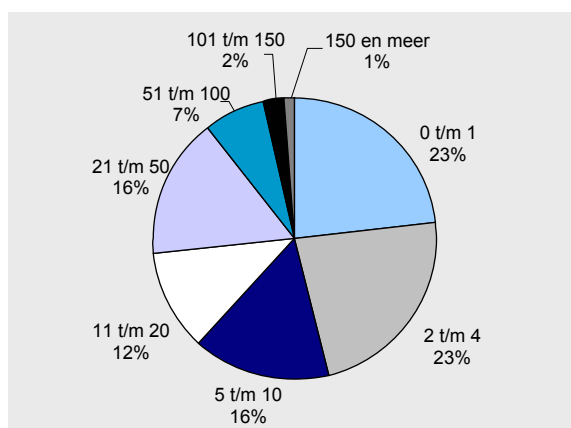
Figuur 2: Geografische spreiding aanvragers innovatievoucher

² Om de bedrijven die een innovatievoucher hebben gekregen goed te kunnen onderscheiden van de overige bedrijven, is de doorsnede van de cirkel voor deze bedrijven met een factor twee verhoogd.

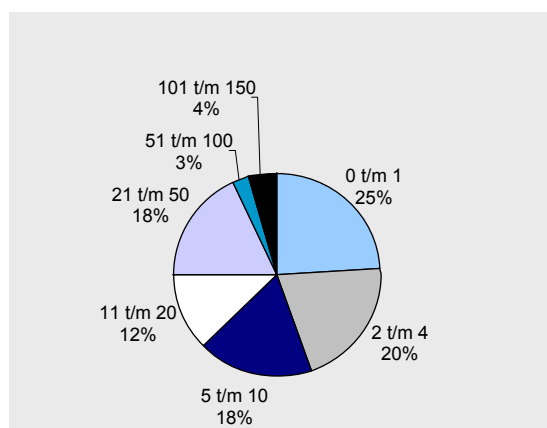
Uit voorgaande figuur is op te maken dat met name de Randstad (regio Rijmond en Den Haag), regio Eindhoven en regio Arnhem goed zijn vertegenwoordigd. Ook blijkt dat de uiteindelijke selectie die door de trekking van de notaris tot stand is gekomen (qua spreiding) een goede afspiegeling vormt van de gehele groep aanvragers.

2.2 Bedrijfsomvang

De bedrijfsomvang van de MKB-bedrijven die een aanvraag voor een innovatievoucher indienden, is gedefinieerd aan de hand van het aantal werknemers en gemiddelde omzet. Beide aspecten vertonen een grote spreiding.

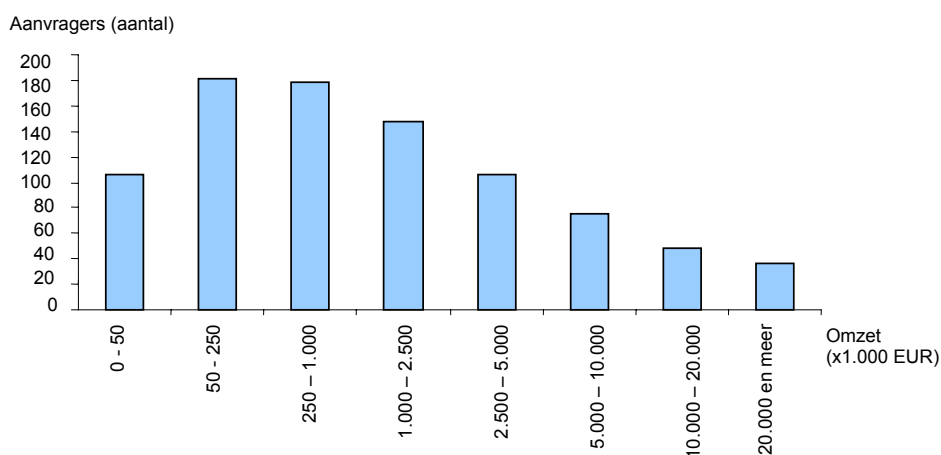
Figuur 3a: Aantal werknemers per aanvrager

Figuur 3b: Aantal werknemers per aanvrager die een innovatievoucher kreeg toegewezen.

De kleinste bedrijven zijn eenmanszaken, terwijl het grootste bedrijf bijna 320 medewerkers in dienst heeft.³ Opvallend is de relatief grote groep MKB-bedrijven met gemiddeld 0 tot en met 4 werknemers (46% respectievelijk 45%).

De gemiddelde omzet van de aanvragers bedraagt ruim EUR 3.5 miljoen. Er is een relatief grote groep van bedrijven die minder dan EUR 1 miljoen omzet hebben, maar ook een klein aantal bedrijven met een omzet van meer dan EUR 10 miljoen.⁴

Figuur 4: Omzetverdeling per aanvrager

³ Dit betekent overigens dat dit bedrijf niet meer onder de MKB-definitie valt. Dit was het geval voor in totaal drie bedrijven.

⁴ Bij vergelijking van de totale groep aanvragers met de aanvragers die een innovatievoucher kregen toegewezen zijn geen significantie verschillen geconstateerd.

Voor het gehele Nederlandse MKB geldt dat 90% minder dan 10 werknemers en 1,3% meer dan 50 werknemers in dienst heeft (zie bijlage 2). Bij de groep aanvragers van de innovatievoucher bedragen deze percentages 62%, respectievelijk 10%. Hieruit kan worden afgeleid dat de groep aanvragers een oververtegenwoordiging van relatief grotere MKB-bedrijven laat zien.

Eenzelfde conclusie kan worden getrokken ten aanzien van de gemiddelde omzet van de aanvragers van de innovatievoucher. De gemiddelde omzet van een MKB-bedrijf bedraagt volgens opgaaf van MKB-Nederland ruim EUR 800.000. Bij vergelijking van de groep aanvragers met het gehele Nederlandse MKB, vertegenwoordigt de groep aanvragers een groep MKB-bedrijven met een gemiddeld hogere omzet (EUR 3.5 miljoen).

2.3 Economische sectoren

Naast het feit dat de aanvragers van een innovatievoucher uit alle windstreken komen en een diversiteit aan bedrijfsomvang vertonen, blijkt ook dat zij op zeer diverse werkterreinen actief zijn. Onderstaand zijn de MKB-bedrijven ingedeeld aan de hand van de meest voorkomende economische sector waartoe zij worden gerekend.⁵

Bedrijfssector	Aantal	percentage	100 vouchers
Auto- en opleggerindustrie	30	3%	3%
Medische en optische apparatenindustrie	37	4%	5%
Bouwnijverheid	38	4%	1%
Research ⁶	39	4%	7%
Financiële instellingen ⁷	41	4%	1%
Metaalproductenindustrie	51	5%	5%
Machine- en apparatenindustrie	68	7%	6%
Computerservice, IT	101	10%	5%
Groothandel en handelsbemiddeling	112	11%	10%
Overige zakelijke dienstverlening	229	24%	27%
<i>Subtotaal</i>	<i>746</i>	<i>76%</i>	<i>70%</i>
Andere sectoren	228	24%	30%
<i>Totaal</i>	<i>974</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>

Tabel 1: verdeling van aanvragers naar economische sectoren

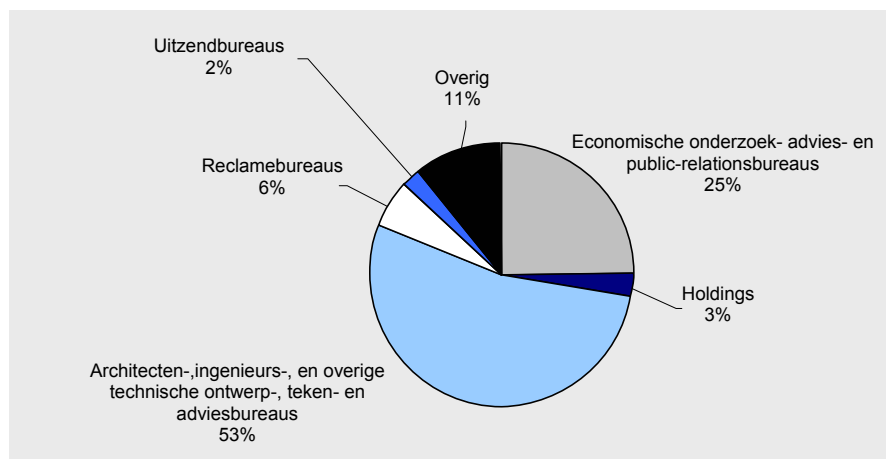
In totaal blijken de MKB-bedrijven die een aanvraag voor een innovatievoucher hadden ingediend, actief in 46 van de 55 door de Kamer van Koophandel gedefinieerde sectoren. Sommige sectoren, zoals bijvoorbeeld de Bouwsector, bleken bij loting van de innovatievouchers minder fortuinlijk.

⁵ Het betreft een indeling op basis van de meest voorkomende Bedrijfsindeling Kamers van Koophandel code (BIK-code). De 70 aanvragers die de BIK-code niet hadden ingevuld op het aanvraagformulier, zijn naderhand opgezocht, maar gedurende de eerste momentopname buiten beschouwing gelaten.

⁶ De sector *Research* bevat vooral bedrijven die zich bezig houden met onderzoek op het gebied van planten, dieren en techniek.

⁷ Tot de sector *Financiële instellingen* worden vooral beheermaatschappijen en holdings gerekend.

Opmerkelijk is het naar verhouding grote aandeel van de sector Overige zakelijke dienstverlening. Dit lijkt verrassend, maar is verklaarbaar wanneer wederom het gehele Nederlandse MKB in ogenschouw wordt genomen (zie bijlage 2). Volgens de opgave van MKB-Nederland wordt 24% van de bedrijven tot deze sector gerekend. Zij bestaat voor een belangrijk deel uit architecten, ingenieurs en overige technische ontwerp-, teken en adviesbureaus (53%) en economische onderzoek-, advies-, en public-relationsbureaus (25%). Deze verdeling is naar verhouding terug te vinden bij de 100 aanvragers die een innovatievoucher ontvingen.

Figuur 5: Samenstelling categorie 'overige zakelijke dienstverlening'

Een tweede reden voor het feit dat de sector Overige zakelijke dienstverlening goed is vertegenwoordigd bij de aanvragers van de innovatievoucher, is te herleiden aan de hand van hun bedrijfsactiviteiten. Juist deze bedrijven houden zich veelal bezig met innovatie van producten, processen en diensten ten behoeve van andere bedrijven. In zekere zin geven zij vorm en inhoud aan het absorptievermogen van nieuwe technologieën voor het MKB.

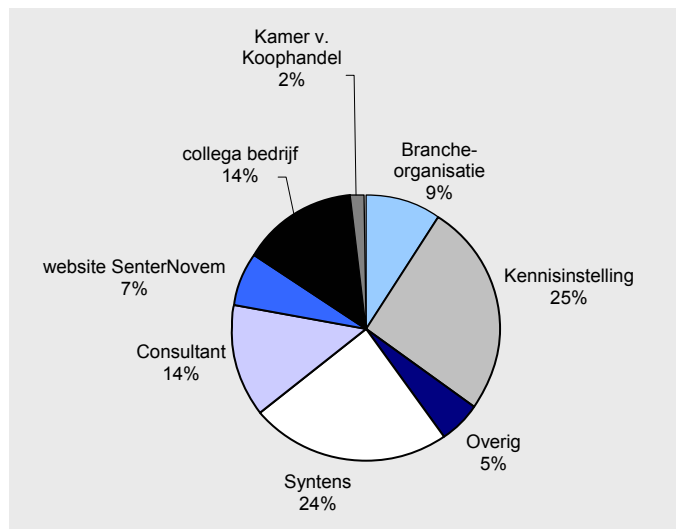
Andere bijzonderheden die zijn op te maken uit de verdeling van de aanvragers naar economische sectoren, zijn de kleine verschuivingen in percentages bij de sectoren Research, Computerservice IT, en andere sectoren.

Deze verschuivingen zijn deels te wijten aan mogelijk gedateerde BIK-codes. Bij de oprichting van een bedrijf moet een sector worden opgegeven bij de Kamer van Koophandel, maar deze wordt vaak niet aangepast bij een wijziging in bedrijfsstrategie- en bijbehorende activiteiten. Ook bestaan er mengvormen van verschillende economische sectoren. Zo is bijvoorbeeld een bedrijf dat als hoofdactiviteit kunststof halffabrikaten produceert en verhandelt, te plaatsen onder de noemer kunststofproducent (code 25) en groothandel (code 51).

2.4 Communicatiekanalen

Duidelijk mag zijn dat de innovatievoucher een zeer diverse groep MKB-bedrijven aanspreekt. Interessant is te achterhalen welke communicatiekanalen MKB-ondernemers hebben aangewend om informatie te vergaren over de innovatievouchers, maar ook door wie zij eventueel zijn geattendeerd op het bestaan van dit nieuwe instrument.

In de praktijk bleken alle informatiestromen rondom de introductie van de innovatievouchers moeilijk stuurbaar. Vanuit zowel het Ministerie van Economische Zaken als het bedrijfsleven zijn verschillende initiatieven gestart om het Nederlandse MKB-bedrijfsleven te attenderen op de komst van de innovatievoucher. De meest voorkomende communicatiekanalen zijn in onderstaande figuur weergegeven.

Figuur 6: Communicatiekanalen

Opvallend is het grote aandeel van de kennisinstellingen. Dit kan duiden op bestaande contacten met een kennisinstelling. Ook kan dit te danken zijn aan het feit dat sommige kennisinstellingen al actief invulling geven aan hun betrokkenheid bij het MKB.

Daarnaast spelen Syntens en consultants een belangrijke rol in het informeren van de MKB-ers over de innovatievouchers. Tot de groep consultants worden voornamelijk subsidieadviseurs gerekend.

2.5 Kennisbehoefte bij aanvraag

Bij nadere analyse van de diverse communicatiekanalen in relatie tot het formuleren van een onderzoeksvraag op het aanvraagformulier⁸, blijkt dat de MKB-ers die door kennisinstellingen en Syntens zijn geattendeerd op de innovatievoucher beter kunnen aangeven welke vraag zij opgelost willen zien door kennisinstellingen.

Bijna 65% (663 van 1044) van de MKB-ers formuleerde zijn onderzoeksprobleem, ook wel kennisvraag, op het aanvraagformulier. Om beter inzicht te krijgen in de grote inhoudelijke verscheidenheid en de vaak summiere beschrijving van al deze kennisvragen is een onderverdeling aangebracht volgens een drietal dimensies.⁹

⁸ Het invullen van de kennisvraag was overigens niet verplicht.

⁹ Hierbij moet worden opgemerkt dat de kennisvragen gedurende het innovatievoucher project nog konden wijzigen.

Object van de kennisvraag

De eerste dimensie categoriseert de kennisvragen naar de mate waarin zij betrekking hebben op een specifiek product, (productie)proces, of beide.

Object	Groep		100 vouchers	
	Aantal	%	Aantal	%
Product	363	60%	40	69%
Proces	206	34%	17	29%
Beide	36	6%	1	2%
<i>Totaal</i>	<i>605</i>	<i>100%</i>	<i>58</i>	<i>100%</i>

Tabel 2a: Object kennisvraag

Hieruit blijkt dat de kennisbehoeften van de MKB-ers die een aanvraag hebben ingediend vooral geïnteresseerd zijn in kennis over een te ontwikkelen product. Toch is een substantieel aandeel van de bedrijven ook op zoek naar procesmatige verbeteringen, waardoor hun productie en of organisatie beter en efficiënter zou kunnen functioneren.

Aspect van de kennisvraag

De tweede dimensie gaat dieper in op de technologische en niet-technologische aspecten van de kennisvragen.

Aspect	Groep		100 vouchers	
	Aantal	%	Aantal	%
Niet-technologisch	56	9%	11	19%
Technologisch	484	80%	43	74%
Beide	56	9%	4	7%
<i>Totaal</i>	<i>605</i>	<i>100</i>	<i>58</i>	<i>100%</i>

Tabel 2b: Aspect van de kennisvraag

Onderverdeling via deze dimensie bevestigt dat de kennisbehoefte van MKB-bedrijven voornamelijk technologisch van aard is. Dit is een opvallende uitkomst aangezien andere onderzoeken juist aantonen dat niet-technologische factoren bepalend zijn voor het succesvol implementeren van innovatieve producten en diensten.¹⁰

Een logische verklaring voor dit relatief lage aandeel van niet-technologische kennisbehoefte is wellicht gelegen in het feit dat de innovatievoucher vereist dat er sprake moet zijn van een toepassingsgerichte, technologische kennisvraag. Ook kan dit geringe aandeel erop duiden dat er in veel projecten wel degelijk aandacht zal zijn voor niet-technologische aspecten, maar dit niet expliciet is geformuleerd in de kennisvraag.

¹⁰ Uit een onderzoek van SenterNovem, Beleidsinteractie (2002), blijkt bijvoorbeeld dat de helft van de gesubsidieerde projecten mislukt, omdat er geen rekening wordt gehouden met de niet-technologische aspecten van innovatie.

Fasering van de kennisvraag

Bij de derde dimensie wordt de kennisbehoefte van de MKB-er gezien vanuit haar oorsprong. Een kennisvraag kan ontstaan in verschillende fasen van een innovatieproces. Hieronder is een viertal fasen in het innovatieproces gedefinieerd.

fase 1	<i>Fundamentele / industriële kennisontwikkeling</i>	Het vanuit een systematische planning en aanpak opdoen van nieuwe technische of wetenschappelijke kennis, met als doel deze te gebruiken bij de ontwikkeling van nieuwe producten, diensten of processen of om bestaande producten, processen en diensten aanmerkelijk te verbeteren. Essentieel is dat nieuwe en algemeen toepasbare kennis wordt gegenereerd, in plaats van dat kennis direct beschikbaar is.
fase 2	<i>Ontwerpen product, proces en dienst</i>	Er is een behoefte/kans vanuit de interne dan wel externe omgeving geïdentificeerd; het (basis)ontwerp van het product, proces of dienst is echter nog niet gedefinieerd. Kennis wordt vertaald naar een tastbaar en werkend prototype (proof of principle).
fase 3	<i>Productiefase</i>	Het productierijp maken van het prototype; het in de praktijk brengen van producten, processen en diensten.
fase 4	<i>Commercialisatie van het product, proces en dienst</i>	Marktverkenning, zoeken van afzetkanalen, afnemers definiëren e.d. Kortom, vragen omtrent het vermarkten van een product of dienst en daarmee winst genereren.

Tabel 3: Definities fasen in innovatieproces

Categorisering van de kennisvragen naar fasen maakt duidelijk dat de MKB-bedrijven vooral behoefte hebben aan kennis over het ontwerpen van een nieuw product, proces of dienst. De productiefase is een tweede bron waar de MKB-bedrijven vragen over hebben.

Fasen	Groep		100 vouchers	
	Aantal	%	Aantal	%
1	109	18%	4	7%
2	321	53%	31	54%
3	127	21%	15	26%
4	48	8%	8	13%
<i>Totaal</i>	<i>605</i>	<i>100</i>	<i>58</i>	<i>100%</i>

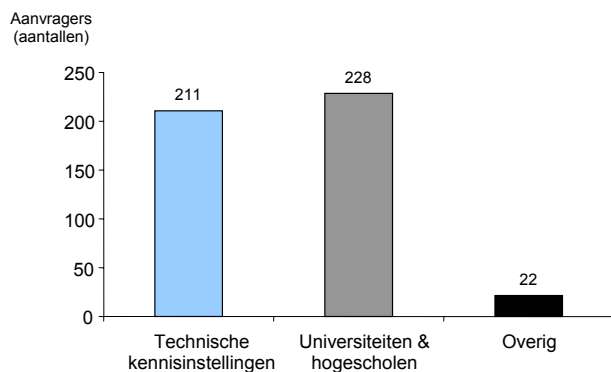
Tabel 2c: Fasering volgens oorsprong kennisvraag

Dit betekent dat ruim 75% van de MKB-bedrijven die een aanvraag voor een innovatievoucher indienden, kennisinstellingen inschakelen om hen te ondersteunen in de daadwerkelijke ontwikkeling van een innovatie.

MKB-bedrijven lijken naar verhouding weinig kennisvragen op het gebied van fundamenteel onderzoek te hebben. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat een MKB-er bij de start van een innovatietraject eerst concreet zicht moet hebben op te verwachten opbrengsten. Bij kennisvragen op fundamenteel niveau is dat vaak lastig in te schatten. Ook is weinig behoefte aan ondersteuning in de commercialisatiefase van producten, processen of diensten. Dergelijke kennisvragen zijn overwegend niet-technologisch van aard en gericht op het proces, en daarom wellicht minder geschikt om een innovatievoucher voor in te zetten.

2.6 Kennisinstelling bij aanvraag

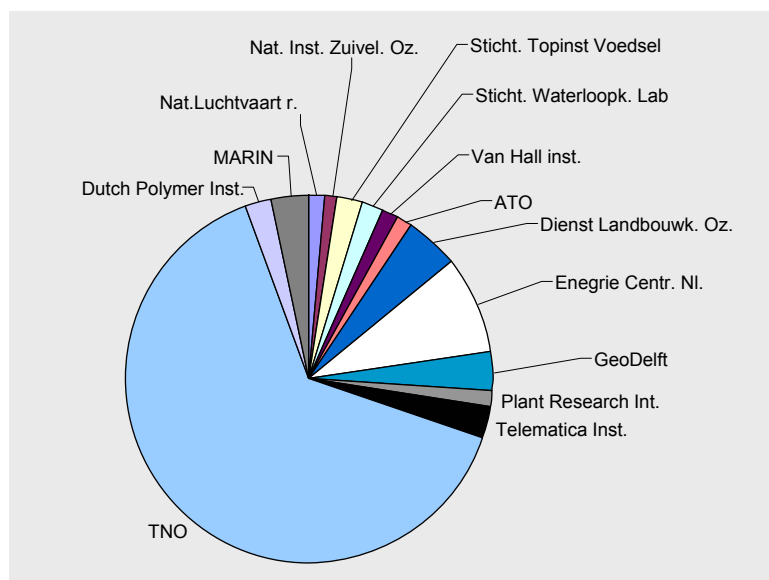
Behalve het bedenken en formuleren van een kennisvraag, is de MKB-er bij indiening van de aanvraag verzocht te vermelden welke kennisinstelling hij denkt in te schakelen. Circa 40% (461 van 1044) van de aanvragers heeft aan dit verzoek gehoor gegeven.

Figuur 7a: Aangegeven gewenste kennisinstelling

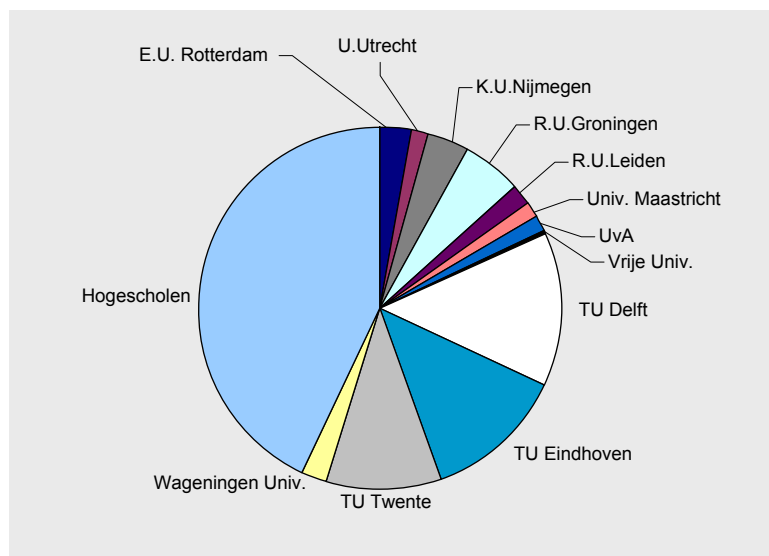
Een eerste globale analyse naar technische kennisinstellingen (technologische topinstituten en TNO) en onderwijsinstellingen levert een gelijke verdeling op. Tot de categorie 'Overig' worden kennisinstellingen gerekend die niet zijn opgenomen in de lijst van kennisinstellingen zoals gepubliceerd in de subsidieregeling.

Bij nadere beschouwing van de technische kennisinstellingen blijkt dat een meerderheid van de aanvragers haar kennisvraag wil voorleggen aan afdelingen van TNO (65%). Vooral TNO Industrie & Techniek, en in mindere mate TNO Bouw worden specifiek vermeld.

Figuur 7b: Verdeling voorkeur technische kennisinstellingen

Onderverdeling van de (technische) universiteiten en hogescholen laat een meer gedifferentieerd beeld zien.

Figuur 7c: Verdeling voorkeur (technische) universiteiten en hogescholen

De (technische) universiteiten (66%) zijn in vergelijking met de hogescholen (44%) iets beter vertegenwoordigd. Opmerkelijk is het aandeel van de drie technische universiteiten die alledrie even populair lijken (tussen 10% en 13%).

Meest voorkomende namen die worden genoemd als hogeschool zijn: hogeschool Drenthe (27% van alle hogescholen), HAS Den Bosch (13%), Hanze hogeschool Groningen (9%) en de Fontys hogeschool te Eindhoven (9%).

2.7 Contacten MKB – kennisinstellingen

Specifiek onderzoek naar de vraag of de innovatievoucher heeft geleid tot extra, nieuwe contacten tussen het MKB en kennisinstellingen, heeft niet plaatsgevonden in het kader van deze monitoring. Wel is tijdens interviews met 85 MKB-ondernemers die een voucher kregen toegewezen, geconstateerd dat ongeveer 50% van de ondernemers reeds contacten onderhield met kennisinstellingen. De aard van deze contacten is niet onderzocht. Hiervoor wordt verwezen naar de onderzoeksresultaten van het Centraal Planbureau.¹¹

¹¹ M. Cornet, B. Vroomen, M. van der Steeg, (September 2004), 'De effectiviteit van de innovatievoucher 2004'

3 Projecten & resultaten

Van de 100 innovatievouchers die op 17 september 2004 zijn toegewezen aan MKB-ondernemers, is 92% geretourneerd in de vorm van een verzoek tot subsidievaststelling.

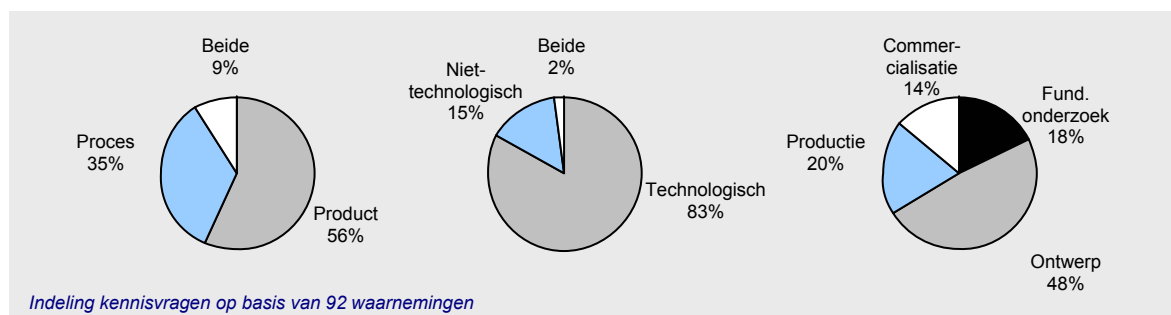
Op 29 april 2005 werden in totaal 71 van de 100 innovatievouchers door de kennisinstellingen gedeclareerd bij SenterNovem, ofwel 71 projecten waren voltooid. Reeds vóór 29 april 2005 vroegen vijf kennisinstellingen per brief uitstel aan voor declaratie van de innovatievoucher in verband met vertraging tijdens de projectuitvoering. Van de overige innovatievouchers was de status op dat moment niet bekend. In de maanden daarop volgden nog 21 declaraties ontvangen.

In dit hoofdstuk wordt meer inzicht gegeven in de uitvoering van de innovatievoucher projecten en bijbehorende resultaten. De definitieve kennisbehoefte van de 92 MKB-ondernemers¹² wordt in kaart gebracht, in combinatie met de manier de kennisinstellingen hier invulling aan hebben gegeven. Uiteraard zal de tevredenheid van de MKB-ondernemers over de resultaten die de kennisinstellingen opleverden aan de orde komen. Daarnaast wordt de tevredenheid van de kennisinstellingen over de innovatievoucher aan de hand van hun ervaringen kort toegelicht.

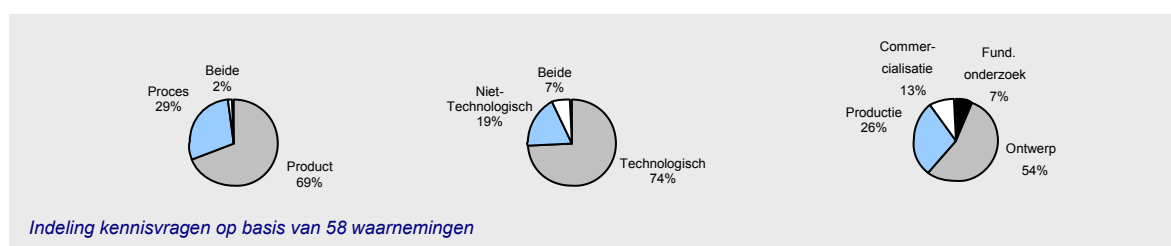
3.1 Kennisbehoefte

In paragraaf 2.5 is een eerste beeld geschetst van de kennisvragen die MKB-ers formuleerden bij indiening van de aanvraag voor een innovatievoucher. Deze analyses zijn veelal gebaseerd op eerste ideeën van ondernemers die nog geconcretiseerd moesten worden. Ter verificatie van dit eerste beeld volgt nogmaals een analyse van de kennisvragen.

De definitieve kennisvragen zijn analoog aan de drie dimensies gecategoriseerd. Deze dimensies zijn gebaseerd op het object van de kennisvraag, de vraag welke aspecten men bij de product- of procesontwikkeling betreft, en in welke fase van het innovatieproces de kennisbehoefte is ontstaan.

Figuur 8a: Overzicht kennisbehoefte bij subsidievaststelling

Figuur 8b: Overzicht kennisbehoefte bij aanvraag

¹² In totaal zijn 8 innovatievouchers niet verzilverd, dat wil zeggen er is geen verzoek tot subsidievaststelling overlegd aan SenterNovem.

Hieruit kan worden afgeleid dat de verschillen tussen de oorspronkelijke kennisvragen zoals geformuleerd in de aanvraagfase en de definitieve kennisvragen minimaal zijn. De MKB-ondernemer heeft behoefte aan kennis over een te ontwikkelen product (56%), waarbij technologische aspecten van groot belang zijn (83%). De benodigde kennis wordt vooral ingezet tijdens het ontwerpen van een product, proces of dienst (48%).

Opmerkelijk is dat het aandeel fundamenteel onderzoek is verdubbeld (van 7% naar 18%) ten koste van het aandeel ontwerpfase en productiefase. Een verklaring hiervoor kan zijn dat MKB-ondernemers in eerste instantie vanuit hun praktische kijk op zaken een kennisvraag formuleren die in het verlengde ligt van problemen die in de dagelijkse bedrijfsvoering/productieprocessen worden gesignaleerd. Bij koppeling van deze kennisvraag aan een kennisinstelling blijkt vervolgens dat er een meer fundamentele vraagstelling aan het gesignaleerde probleem van de ondernemer ten grondslag ligt.

3.2 Betrokken kennisinstellingen

Duidelijk mag zijn welke kennisbehoeften er leven bij welke MKB-ondernemers. Interessant is nu te achterhalen hoe de kennisinstellingen hieraan tegemoet zijn gekomen. Of, hoe is de uitvoering van het innovatievoucher project verlopen? En welke kennisinstellingen hebben in opdracht van de MKB-ers kennisvragen beantwoord? Welke aanpak hebben zij hiervoor gebruikt? En tot wat voor een soort onderzoek heeft dit geleid?

Bij de uitvoering van de innovatievoucher projecten zijn in totaal 29 verschillende kennisinstellingen betrokken. Bij onderverdeling van deze groep naar type kennisinstelling¹³ blijkt een evenredige verdeling in aantal uitgevoerde onderzoeken op te treden. Uitzondering hierop vormen de overige kennisinstellingen.

Type kennisinstelling	Aantal subsidie- vaststellingen	Percentage
Technische universiteiten	18	20%
Overige universiteiten	20	22%
Hogescholen	21	23%
TNO	24	26%
Overige kennisinstellingen	9	10%
<i>Totaal</i>	92	100%

Tabel 4: Indeling naar type kennisinstellingen betrokken bij de innovatievouchers

Over het geheel genomen waren de drie uitblinkers: TNO Industrie & Techniek met 17 verzoeken tot subsidievaststelling, Wageningen Universiteit met 12 verzoeken en de Technische Universiteit Eindhoven met 8 verzoeken tot subsidievaststelling. Voor een nadere specificatie van deze gegevens wordt verwezen naar bijlage 4.

¹³ Deze onderverdeling naar 5 typen kennisinstellingen was bij analyse van de aanvragen onmogelijk vanwege de enorme diversiteit. Daarentegen biedt analyse van slechts 100 innovatievouchers hier meer gelegenheid voor.

Kennisvragen per kennisinstellingen

Om de meerwaarde van alle typen kennisinstellingen inzichtelijk te maken, is geanalyseerd welke kennisvragen bij welk type kennisinstellingen zijn uitbesteed (zie bijlage 5, tabel a, b en c). Op basis van deze informatie maakt een MKB-ondernemer immers zijn keuze voor een bepaalde kennisinstelling.

Ten aanzien van het *object van de kennisvraag* blijkt sprake te zijn van een evenredige verdeling; dat wil zeggen dat door ieder type kennisinstelling zowel proces- als productgerelateerde kennisvragen zijn beantwoord.

Opmerkelijk is de verdeling tussen *technische en niet-technische aspecten* van de kennisvragen. Bij hogescholen is het aantal projecten dat betrekking heeft op niet-technische kennisvragen beter vertegenwoordigd dan bij andere typen kennisinstellingen. Bij hogescholen is gemiddeld 40% van de projecten van niet-technologische aard, terwijl dit percentage bij andere kennisinstellingen gemiddeld 15% bedraagt.

Logisch gevolg hiervan is dat kennisvragen gerelateerd aan de commercialisatie van producten of diensten vooral zijn terug te vinden bij de hogescholen. Kennisvragen met betrekking tot het productieproces worden veelal uitbesteed aan TNO. In de ontwerpfase is er sprake van een evenredige verdeling van kennisvragen bij TNO, technische universiteiten en hogescholen. Terwijl de oorsprong van dit alles, het fundamentele onderzoek, vooral wordt uitgevoerd door de (technische) universiteiten.

Hieruit kan worden afgeleid dat hogescholen niet altijd voorzien in de 'technische' kennisbehoefte die de innovatievoucher ten doel heeft. Echter, de vaardigheden en kennis die hogescholen te bieden hebben, zijn klaarblijkelijk sterk gericht op de markt en commercialisatie van producten en diensten, en vormen daarmee een belangrijke schakel in de valorisatie van innovaties voor het MKB.

3.3 Onderzoeksvormen

Naast het feit dat verschillende kennisvragen door verschillende kennisinstellingen worden beantwoord, zijn er ook verschillende onderzoeksvormen gekozen voor de beantwoording van deze vragen. Aan de hand van de resultaten van de innovatievoucher projecten is de grote diversiteit aan onderzoeksvormen onderverdeeld in een drietal hoofdcategorieën. Deze categorieën zijn als volgt gedefinieerd:

- Vooronderzoek : oriënterend ofwel vooronderzoek, vormt de basis van een groter onderzoeksprobleem;
- Deelonderzoek : gedeelte van een volledig onderzoek (geen vooronderzoek);
- Compleet onderzoek: volledig onderzoek, na de oriëntatiefase.

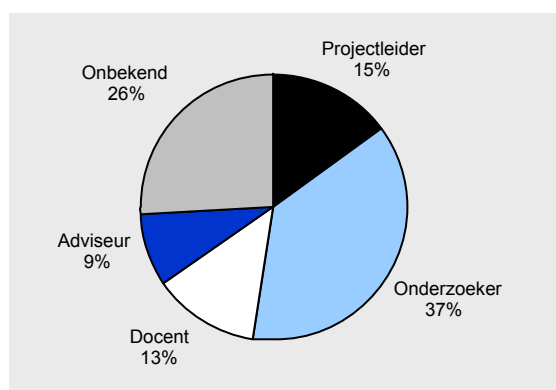
Type kennisinstelling	Voor	Deel	Compleet	Totaal
Technische universiteiten	5%	8%	7%	20%
Overige universiteiten	10%	7%	5%	22%
Hogescholen	9%	2%	12%	23%
TNO	9%	7%	11%	26%
Overige	4%	2%	3%	10%
Totaal	37%	25%	38%	100%

Tabel 5: Overzicht van onderzoeksvormen uitgevoerd door type kennisinstellingen.

Uit de 92 verzoeken tot subsidievaststelling blijkt dat de verhouding tussen vooronderzoek (37%), deelonderzoek (25%) en compleet onderzoek (38%) redelijk in balans is. Alle kennisinstellingen zijn in staat verschillende onderzoeksvormen voor de waarde van EUR 7.500 uit te voeren. Hooguit kan worden gesteld dat hogescholen en TNO eerder complete onderzoeken uitvoeren.

Onderzoekers

Ter aanvulling op voorgaande is tevens geanalyseerd welk type onderzoeker was betrokken bij de uitvoering van de innovatievoucher projecten (zie ook bijlage 5, tabel d). Hierbij moet worden opgemerkt dat slechts op 58 van de 92 verstrekte facturen een functiebenaming stond vermeld. Ook was de diversiteit in functiebenamingen zo groot dat niet alle typen onderzoekers in acht zijn genomen.

Figuur 9: indeling naar type onderzoekers

Logischerwijs is de *onderzoeker* vooral terug te vinden bij kennisinstellingen als TNO en (technische) universiteiten. Dit type komt het meeste voor bij uitvoering van een innovatievoucher projecten. Dit is ook te danken aan het feit dat 68% van de 92 projecten is uitgevoerd door TNO en (technische) universiteiten.

Projectleiders en *docenten* zijn vooral terug te vinden bij innovatievoucher projecten die door hogescholen, alsook technische universiteiten, zijn uitgevoerd. Ze treden op als specialist in een bepaald vakgebied, sturen studenten aan en zorgen voor de nodige begeleiding. De functie van *adviseur* is alleen bekend bij hogescholen.

3.4 Projectresultaten

Het type kennisvraag dat is gesteld en het soort projecten dat is uitgevoerd, geeft inzicht in de vraag waarvoor de innovatievouchers zijn ingezet. Het geeft echter nog geen inzicht in de vraag wát er is gebeurd bij alle innovatievoucher projecten. Daarom is het type activiteiten dat de kennisinstellingen uitvoerden ter beantwoording van de kennisvragen geanalyseerd.¹⁴

De activiteiten bleken te clusteren in een vijftal typen¹⁵:

- Het uitvoeren van een (literatuur)studie;
- Het houden van experimenten, verrichten van metingen en doorrekenen van modellen in het kader van product-/procesontwikkeling;

¹⁴ Van de 92 declaraties was er bij 12 onvoldoende informatie aanwezig om een inschatting te kunnen maken van het type activiteiten dat is uitgevoerd.

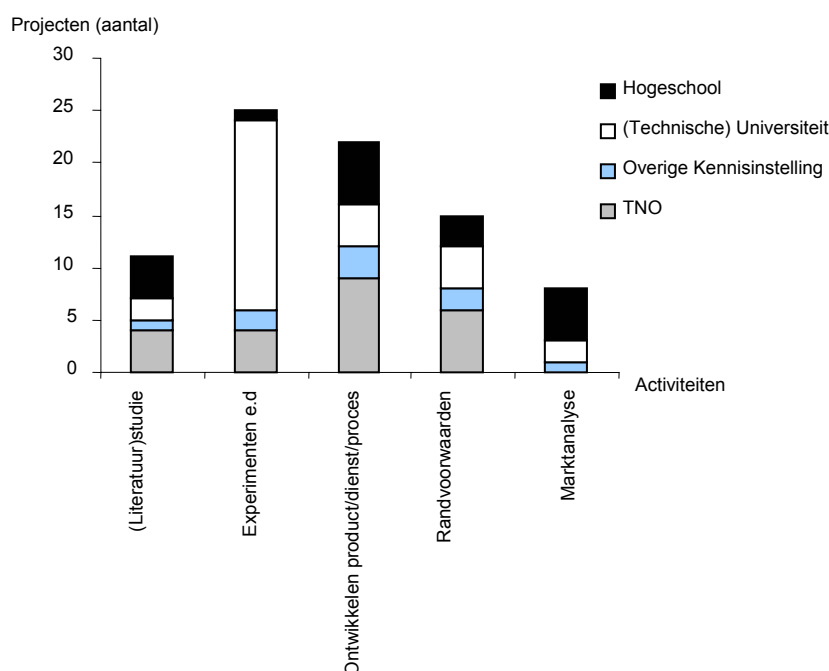
¹⁵ Bij sommige onderzoeken is er sprake van meerdere typen activiteiten. In deze gevallen is gekozen voor het type activiteit dat voor dat onderzoek het meest relevant was.

- Het concreet ontwikkelen van een bepaald product, dienst of proces, dan wel een prototype (concept) daarvan;
- Het bepalen van randvoorwaarden waar een product, dienst of proces aan moet voldoen of het geven van een proof of principle;
- Het maken van een marktanalyse;

Figuur 10 laat zien dat MKB-ers vooral veel behoefte hebben aan het testen van producten en materialen, het uitvoeren van experimenten en het doorrekenen van specifieke modellen. Het zijn vooral de (technische) universiteiten waar de specifieke kennis en onderzoeksfaciliteiten aanwezig zijn om dergelijke activiteiten uit te voeren.

Met de innovatievouchers hebben de MKB-ers ook veel concrete producten/diensten en processen laten ontwikkelen. Hierbij worden vooral TNO, maar ook hogescholen ingezet. Universiteiten spelen een minder prominente rol. Dit is wellicht verklaarbaar doordat TNO en hogescholen eerder tot concrete, toepassingsgerichte resultaten komen dan (technische) universiteiten.

Tot slot wordt nogmaals bevestigd dat het uitvoeren van marktanalyses vooral door hogescholen wordt uitgevoerd. De overige kennisinstellingen opereren vrijwel niet in dit werkveld.

Figuur 10: Overzicht resultaten per type kennisinstelling

3.5 Kennisvragen naar tevredenheid beantwoord

Rest nog de vraag in hoeverre de resultaten die de kennisinstellingen opleverden voorzien in de behoeften van de MKB-ers. Geven de resultaten antwoord op de oorspronkelijke kennisvraag? En zijn de MKB-ondernemers tevreden over het antwoord?

Om hier enige uitspraken over te kunnen doen is, aan de hand van de zeer uiteenlopende eindrapportages die zijn overlegd, een inschatting gemaakt van de mate waarin het opgeleverde antwoord de kennisvraag afdekt. Op basis van deze inschatting kan worden geconcludeerd dat in 87% van de gevallen de kennisvraag volledig wordt beantwoord, bij 11% blijkt de kennisvraag deels te zijn beantwoord. Slecht in één geval is de kennisvraag niet beantwoord.

Dit heeft echter geen invloed gehad op de mate van tevredenheid van de betreffende MKB-ondernemer. Aan de hand van de tevredenheidsverklaringen die bij declaratie zijn overlegd, blijkt dat alle 92 ondernemers tevreden zijn over het door de kennisinstelling uitgevoerde onderzoek. Aangezien een ondertekende tevredenheidsverklaring een vereiste bijlage is van het vaststellingsformulier, is dit geen verrassende uitkomst. Indien de verklaring niet is ondertekend, kan immers niet tot subsidievaststelling worden overgegaan.

3.6 Perceptie kennisinstellingen

Afleidend uit voorgaande constatering inzake de tevredenheid, lijkt het erop dat de innovatievoucher als nieuw subsidie-instrument positief wordt ontvangen door het MKB. Echter, het MKB is niet de enige partij die hierover uitspraken kan doen. Ook de kennisinstellingen spelen een belangrijke rol. Daarom is in het voorjaar van 2005 een achttal kennisinstellingen benaderd om ervaringen over de innovatievouchers en het MKB te delen. Aan de hand van de vertrouwelijke interviewresultaten volgt hieronder een korte samenvatting van de belangrijkste uitspraken die de kennisinstellingen hebben gedaan.

Met de innovatievoucher is bewezen dat de kennisbehoefte bij MKB-ers groot is. Kennisinstellingen willen graag in deze behoefte voorzien door de inzet van de kennis die zij 'op de plank' hebben liggen. Zij zijn van mening dat de innovatievoucher een middel is om kennis te laten landen in het MKB. De innovatievoucher brengt een bepaalde dynamiek teweeg die het MKB stimuleert tot innoveren. Daarnaast werkt de innovatievoucher drempelverlagend en worden deuren bij kennisinstellingen geopend die anders gesloten bleven.

Kennisinstellingen krijgen de gelegenheid om sneller in contact te treden met het MKB en hun brede spectrum van diensten aan te bieden. Tocht lijkt in de praktijk dat er, met name voor onderzoekers bij kennisinstellingen, meer nodig is dan alles een innovatievoucher. Er bestaat een verschil in behoefte van de MKB-er en de behoefte van de onderzoeker. Daar waar een MKB-er een praktische toepassing zoekt, zoekt een onderzoeker, c.q. hoogleraar vaak naar een meer fundamentele onderzoeksopdracht die publicatiewaardig is.

Opvallend is dat hogescholen, in vergelijking met de andere typen kennisinstellingen, de waarde van de innovatievouchers beter lijken in te schatten. De innovatievoucher stelt hen in staat om kwalitatief betere resultaten op te leveren aan MKB-ers. Kennis wordt geïmplementeerd en direct vertaald naar de bedrijfssituatie van de ondernemers.

4 Financiële aspecten

Ondernemen is innoveren, en innoveren kost geld! Een MKB-ondernemer zal altijd een afweging maken aan wat, en aan wie hij zijn geld besteedt. Hierbij zullen de kosten en baten van alle aanwezige opties nauwkeurig tegen elkaar worden afgewogen, om zo tot een juiste investeringsbeslissing te komen. Met de inzet van de innovatievoucher lijkt dit afwegingsproces op een positieve manier te worden beïnvloed. De innovatievoucher stimuleert een vorm van uitbesteding aan kennisinstellingen, met daaraan gekoppeld een bedrag van EUR 7.500.

Om beter inzicht te krijgen in de financiële aspecten die aan een dergelijke uitbesteding van werkzaamheden zijn verbonden, volgt in dit hoofdstuk een nadere bestudering van alle facturen die bij indiening van de 92 verzoeken tot subsidievaststelling zijn overlegd.¹⁶ Achtereenvolgens worden de totale projectkosten nader gespecificeerd. Hierop volgt een uitsplitsing van uurtarieven en tijdsbesteding per project. Ook worden de administratieve lasten van de MKB-er in kaart gebracht, want tijd is geld voor een ondernemer. Tot slot is geanalyseerd in hoeverre de MKB-ers in het verleden een beroep deden op andere subsidie-instrumenten die het Ministerie van Economische Zaken ter beschikking stelt om innovatie te stimuleren.

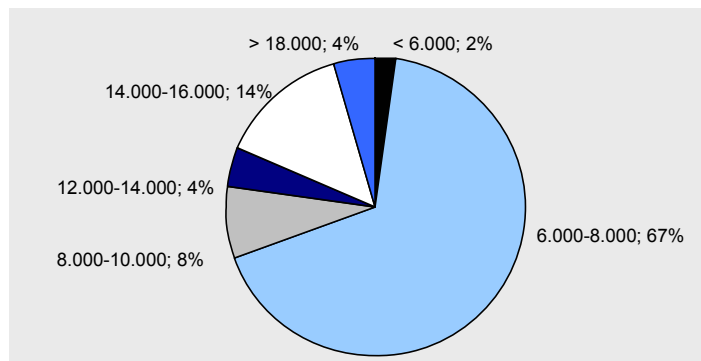
4.1 Totale projectkosten

De waarde van de innovatievoucher bedraagt EUR 7.500. Met dit bedrag zijn 100 MKB-ondernemers in staat gesteld een onderzoeksvraag bij kennisinstellingen uit te zetten. Interessant is te achterhalen of dit bedrag voldoende toereikend is voor de kennisinstelling om de MKB-er van een antwoord te voorzien.

De totale projectkosten, zoals opgenomen in de facturen, zijn in de meeste gevallen direct gerelateerd aan de uitvoering van het innovatievoucher project, en zijn opgebouwd uit:

- loonkosten;
- kosten voor materiaalaanschaf;
- kosten voor gebruik & huur van middelen;
- reiskosten (in een enkel geval).

Om meer inzicht te verschaffen in de hoogte van de werkelijk gemaakte kosten, zijn de totale projectkosten in een aantal categorieën onderverdeeld (zie ook bijlage 6, tabel a).

Figuur 11: Overzicht van totale projectkosten

¹⁶ In totaal zijn 8 innovatievouchers niet verzilverd, dat wil zeggen er is geen verzoek tot subsidievaststelling overlegd aan SenterNovem.

Hieruit kan worden afgeleid dat de totale projectkosten voor het merendeel van de projecten (67%) tussen EUR 6.000 en EUR 8.000 bedragen. Van alle 92 onderzoeken lag 47% zelfs tussen de EUR 7.450 en EUR 7.550.

Toch bedragen de totale projectkosten bij gemiddeld 1/3 van de projecten meer dan EUR 7.500. Drie mogelijkheden liggen ten grondslag aan het feit dat de totale projectkosten hoger uitvielen dan het oorspronkelijke voucherbedrag.

Bijdrage MKB-er

In totaal hebben 17 MKB-ondernemers een eigen bijdrage geleverd aan het innovatievoucher project. Ongeveer de helft van deze bijdragen was kleiner dan EUR 1.000 en is vooral ingebracht bij (technische) universiteiten en hogescholen. Vier bijdragen lagen boven EUR 7.000. De maximale eigen bijdrage van de MKB-ondernemer betrof EUR 12.029. Voor een nadere specificatie van gegevens wordt verwezen naar bijlage 6, tabel b.

Bijdrage kennisinstelling

Ook zijn 20 gevallen bekend waarbij de kennisinstellingen een financiële bijdrage hebben geleverd. In die gevallen werden niet alle onderzoekskosten gefactureerd. Voor een specificatie van de bijdragen van de kennisinstellingen wordt verwezen naar bijlage 6, tabel c.

Voornamelijk technische universiteiten en TNO leverden een bijdrage. Er worden geen financiële bijdragen gegeven door hogescholen, en ook de overige universiteiten zijn bescheiden met slechts één bijdrage.

In de klasse van EUR 0-1.000 blijkt dat de bijdrage van de kennisinstelling bij negen innovatievoucher projecten is ingezet ter afronding van het voucherbedrag. In tien gevallen is meer dan EUR 7.000 bijgedragen door de kennisinstellingen. Deze bijdragen zijn allen afkomstig van technische universiteiten.

Verdubbeling innovatievoucher bedrag

Tijdens de interviews met de kennisinstellingen bleek dat de TU Eindhoven, TU Delft en TU Twente hadden afgesproken het voucherbedrag van iedere ondernemer die zich aankondigde te verdubbelen. In zeven van de tien gevallen verdubbelde de TU Eindhoven het voucherbedrag, de TU Twente deed dit in twee gevallen, en de TU Delft slechts in één geval. Overigens moet worden opgemerkt dat de drie technische universiteiten niet in alle gevallen tot verdubbeling van het voucherbedrag zijn overgegaan.

Samenwerking

Een laatste mogelijkheid ter verhoging van het voucherbedrag betrof de samenvoeging van innovatievouchers binnen een samenwerkingsverband. Van deze mogelijkheid is door acht ondernemers gebruik gemaakt. Elk samenwerkingsverband beperkt zich tot twee ondernemers.

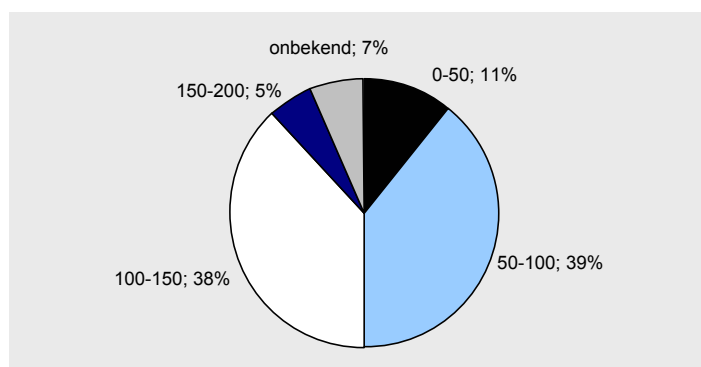
De totale kosten van de gezamenlijke onderzoeken bedroegen doorgaans EUR 15.000, dat wil zeggen tweemaal het voucherbedrag. Dit is ook uit drie van de vier facturen op te maken. Bij de factuur van het vierde samenwerkingsverband is er tevens sprake van een bijdrage van de kennisinstelling (TU Delft), vrijwel ter grootte van een enkel voucherbedrag.

4.2 Loonkosten

Aangezien de kostenpost loonkosten doorgaans het grootste deel van de totale projectkosten betrof, is een nadere specificatie op zijn plaats. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat bij vele onderzoeken meerdere uitvoerders met verschillende tarieven waren betrokken. Daarom is ervoor gekozen om de gemiddelde uurtarieven te vermelden. In 6 van de 92 projecten bleken op de facturen geen specificaties van tarieven en totaal aantal bestede uren te zijn vermeld. Deze gegevens zijn opgenomen onder de noemer onbekend.

Tijdsbesteding

Om enig inzicht te krijgen in het totaal aantal bestede uren voor de uitvoering van het project, is een onderverdeling gemaakt in aantallen.

Figuur 12: Overzicht gemiddelde tijdsbesteding

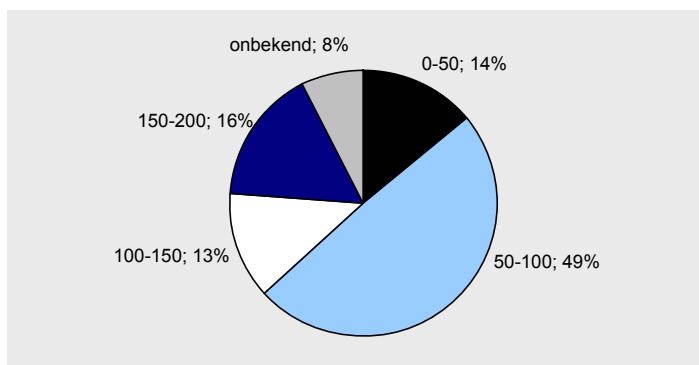
Zo blijkt dat aan de meeste innovatievoucher projecten (77%) minimaal 50 uur is besteed en maximaal 150 uur. De gemiddelde tijdsbesteding bedraagt 116 uur (zie bijlage 7, tabel a).

Bijna nadere bestudering van de tijdsbesteding per type kennisinstelling blijkt dat met name de technische universiteiten, in vergelijking met andere kennisinstellingen, meer tijd besteden aan de uitvoering van een innovatievoucher project. Een verklaring hiervoor is dat dit type kennisinstelling twee maal zoveel geld heeft te besteden, dankzij de verdubbeling van het voucherbedrag.

Ook hogescholen lijken meer tijd te besteden aan de uitvoering van de innovatievoucher projecten dan andere kennisinstellingen. Omdat de hogescholen het voucherbedrag niet verdubbeld hebben, zou dit betekenen dat hogescholen lagere tarieven per uur hanteren.

Uurtarieven

Om te achterhalen of hogescholen in vergelijking met andere kennisinstellingen inderdaad lagere uurtarieven hanteren, wordt eerst bekeken welke gemiddelde tarieven voor komen bij de uitvoering van de innovatievoucher projecten.

Figuur 13: Overzicht gemiddelde uurtarieven

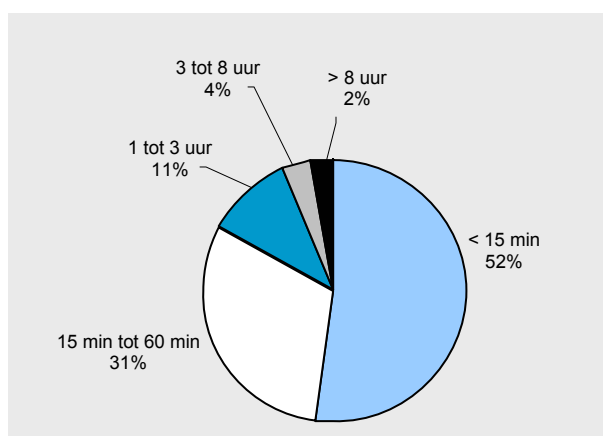
Gemiddeld genomen liggen de uurtarieven tussen EUR 50 en EUR 150. Het gemiddelde in rekening gebrachte uurtarief bedroeg EUR 95,59. Het hoogste tarief dat in rekening werd gebracht, betrof EUR 188,00.

Bij koppeling van de uurtarieven aan de verschillende typen kennisinstellingen (zie bijlage 7, tabel b) wordt het beeld bevestigd dat hogescholen lagere uurtarieven (EUR 7,65 als studentenvergoedingen) hanteren. Dit verklaart waarom hogescholen relatief meer tijd kunnen besteden aan de uitvoering van een innovatievoucher project dan andere kennisinstellingen.

4.3 Administratieve lasten

Tijd is geld, en geld is een MKB-ondernemer dierbaar. Conform de vereisten van de ACTAL is geïnventariseerd hoeveel tijd de MKB-ondernemers, die een innovatievoucher kregen toegewezen, hebben besteed aan het doorlezen van de regeling, het indienen van een aanvraagformulier en het doorlezen van het eindrapport dat de kennisinstelling heeft opgeleverd. Op deze wijze kunnen uitspraken worden gedaan over de administratieve lasten die de MKB-ers hebben ervaren.

Onderstaande figuur toont aan dat de spreiding in tijdsbesteding groot is.¹⁷ Gemiddeld is een ondernemer ongeveer 30 minuten bezig met het doorlezen van de regeling en het indienen van het aanvraagformulier.

Figuur 14: Overzicht administratieve lasten

¹⁷ Aangezien de administratieve lasten ten tijde van de uitvoering van de innovatievoucher projecten zijn onderzocht, is de tijdsbesteding voor het lezen van het eindrapport buiten beschouwing gelaten.

De MKB-ers die gedurende het innovatievoucher proces zijn geïnterviewd hebben de administratieve lasten als zeer laag te ervaren. Hierbij moet tevens de beleving van de ‘last’ in ogenschouw worden genomen. Zo vond bijvoorbeeld een ondernemer die ruim 4 uur bezig was geweest, deze tijdsbesteding juist heel erg weinig. De MKB-ondernemers ervaren de afwezigheid van lange vragenlijsten en verantwoordingsverplichtingen bij indiening van de aanvraag als zeer positief.

4.4 Beroep op andere subsidieregelingen

Tot slot is onderzocht in hoeverre de MKB-ondernemers die een aanvraag voor een innovatievoucher indienden, *niet* eerder gebruik maakten van andere innovatiestimuleringsmaatregelen. Om hier een uitspraak over te kunnen doen zijn de database van de innovatievoucher en de database van voormalig Senter met elkaar vergeleken.

Fiscale stimuleringsmaatregelen

De Fiscale Stimulering voor Speur- en Ontwikkelingswerk (WBSO) stimuleert innovatie die door de eigen werknemers binnen een MKB-onderneming wordt uitgevoerd. De onderneming krijgt een loonbelasting vermindering op uren die besteed worden aan R&D werkzaamheden. Daar waar de WBSO zich richt op het stimuleren van de interne innovatie, richt de innovatievoucher zich op het uitbesteden van een onderzoeksvraag aan een kennisinstelling.

Bij nadere beschouwing van de totale groep aanvragers maakte 52% (543 van 1044) *niet* eerder gebruik van de WBSO.

Specifieke subsidieregelingen

Naast fiscale stimuleringsmaatregelen zijn er ook projectgebonden subsidies. De MKB-ondernemer dient een projectomschrijving in, al dan niet in samenwerking met andere bedrijven en/of kennisinstellingen, en afhankelijk van het doel van de subsidieregeling kent SenterNovem gemiddeld 50% subsidie toe.

Voor de specifieke regelingen geldt dat 84% (877 van 1044) van de totale groep aanvragers *niet* eerder gebruik maakte hiervan. De 170 aanvragers die *wel* bekend waren met de specifieke regelingen zijn in onderstaande tabel nader geanalyseerd.¹⁸

Type specifieke subsidieregeling	Aantal	Percentages
Buitenlandregeling	47	5%
Kennisoverdrachtregeling	89	9%
(Innovatieve) samenwerkingsregeling	46	5%
Overige regelingen	17	2%

Tabel 6: Overzicht van specifieke subsidieregelingen

Hieruit kan worden afgeleid dat de innovatievouchers een grotendeels voor SenterNovem onbekende én nieuwe groep bedrijven aanspreekt, die tot dusverre buiten de bestaande innovatiestimuleringsregelingen vielen. In die zin is de innovatievoucher als nieuw instrument additioneel aan het huidige instrumentarium ter bevordering van innovatie.

¹⁸ Hierbij moet worden opgemerkt dat sommige bedrijven gebruik hebben gemaakt van meerdere specifieke regelingen.

Monitoring Innovatievoucher Pilot 2004

Van kennisvraag tot antwoord

Bijlagen

Colofon Dit rapport is opgesteld door
Dhr. Drs. L.M. Hielkema
Mw. Drs.ing. A.J.A. Swakhoven

Datum September 2005
Kenmerk DIV0547506
Status Definitief

_____ In opdracht van _____

Ministerie van Economische Zaken

bijlage 1: Subsidieregeling innovatievouchers 2004

EZ

Subsidieregeling pilot innovatievouchers 2004

Regeling van de Minister van Economische Zaken van 5 september 2004, nr. WJZ 4055845, tot verstrekking van subsidies aan kennisinstellingen voor het beantwoorden van kennisvragen van ondernemers (Subsidieregeling pilot innovatievouchers 2004)

De Minister van Economische Zaken,
Gelet op artikel 3 van de Kaderwet EZ-subsidies;

Besluit:

§ 1. Algemene bepalingen

Artikel 1

In deze regeling wordt verstaan onder:
a. minister: de Minister van Economische Zaken;
b. ondernemer: een natuurlijke persoon of rechtspersoon, niet zijnde een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld, die een onderneming in stand houdt;
c. kennisinstelling: een universiteit, hogeschool of onderzoeksinstituut;
d. universiteit: een onder a of b van de bijlage van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek genoemde instelling voor hoger onderwijs;
e. hogeschool: een onder c, f of g van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek genoemde instelling voor hoger onderwijs;
f. onderzoeksinstituut: een in de bij deze regeling behorende bijlage 1 vermelde instelling;
g. kennisoverdrachtsproject: een door een kennisinstelling verrichte activiteit, bestaande uit het, al dan niet op basis van te verrichten nader onderzoek, beantwoorden van een toepassingsgerichte kennisvraag van een ondernemer of een aantal ondernemers gezamenlijk, uitgaande van voor de ondernemer nieuwe technologie of technologische processen of diensten;
h. innovatievoucher: een door de minister aan een ondernemer afgegeven document, dat deze ondernemer kan inleveren bij een kennisinstelling ten behoeve van de uitvoering van een kennisoverdrachtsproject.

Artikel 2

1. De minister verstrekt op aanvraag een subsidie aan een kennisinstelling die voor eigen rekening en risico een kennisoverdrachtsproject heeft uitgevoerd en in verband daarmee een of meer geldige innovatievouchers overlegt.

2. Geen subsidie wordt verstrekt voor een kennisoverdrachtsproject in verband waarmee de ondernemer en de kennisinstelling reeds voor de afgiftedatum van het innovatievoucher verplichtingen jegens elkaar zijn aangegaan.

Artikel 3

De subsidie bedraagt het bedrag van de door de kennisinstelling voor het kennisoverdrachtsproject gemaakte kosten, maar niet meer dan € 7 500 per innovatievoucher en niet meer dan € 75 000 in totaal.

Artikel 4

Het subsidieplafond voor het in 2004 en 2005 verstrekken van subsidies bedraagt € 750 000.

§ 2. Aanvraag en beslissing op de aanvraag

Artikel 5

1. Een aanvraag om subsidie wordt na afloop van het kennisoverdrachtsproject ingediend met gebruikmaking van een formulier, overeenkomstig het model dat is opgenomen in de bij deze regeling behorende bijlage 2.
2. De aanvraag moet uiterlijk op 29 april 2005 zijn ontvangen.
3. De aanvraag gaat vergezeld van:
a. de innovatievouchers die ten behoeve van de uitvoering van het kennisoverdrachtsproject zijn ingeleverd;
b. een beschrijving van het kennisoverdrachtsproject; alsmede van andere bescheiden, overeenkomstig hetgeen in het formulier is vermeld.

Artikel 6

De minister geeft een beschikking, inhoudende de subsidievaststelling, binnen dertien weken na ontvangst van de aanvraag.

Artikel 7

1. De minister beslist afwijzend op een aanvraag indien de aanvraag niet voldoet aan deze regeling.
2. De minister verdeelt het beschikbare bedrag in de volgorde van ontvangst van de aanvragen, met dien verstande dat indien een aanvrager niet heeft voldaan aan enig wettelijk voorschrift voor het in behandeling nemen van de aanvraag en met toepassing van artikel 4:5 van de Algemene wet bestuursrecht de gelegenheid heeft gehad de aanvraag aan te vullen, de dag waarop de aanvraag voldoet aan de wettelijke voorschriften met betrekking tot de verdeling als datum van ontvangst geldt.

Artikel 8

De minister kan bij de subsidievaststelling verplichtingen opleggen met betrekking tot het verlenen van medewerking door de subsidie-ontvanger aan een evaluatie van de toepassing van deze regeling.

§ 3. Overgangs- en slotbepalingen

Artikel 9

Deze regeling treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin zij wordt geplaatst.

Artikel 10

Deze regeling wordt aangehaald als: Subsidieregeling pilot innovatievouchers 2004.

Deze regeling zal met de toelichting in de Staatscourant worden geplaatst met uitzondering van bijlage 2, die ter inzage wordt gelegd bij SenterNovem, Juliana van Stolberglaan 3 te Den Haag.

Den Haag, 5 september 2004.

De Minister van Economische Zaken,
L.J. Brinkhorst.

Bijlage 1

Onderzoeksinstituten als bedoeld in artikel 1, onder f, van deze regeling zijn:

- de Stichting Energieonderzoek Centrum Nederland;
- de Stichting Grondmechanica Delft;
- de Stichting Maritiem Research Instituut Nederland;
- de Stichting Nationaal Lucht- en Ruimtevaart Laboratorium;
- de Stichting Waterloopkundig Laboratorium;
- de Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek;
- de Stichting Dutch Polymer Institute;
- de Stichting Netherlands Institute for Metals Research;
- de Stichting Top-Instituut Voedselwetenschappen;
- de Stichting Telematica-Instituut;
- de Nederlandse organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek TNO;
- onder de Nederlandse organisatie voor wetenschappelijk onderzoek ressorterende rechtspersoonlijkheid bezittende onderzoekorganisaties die zijn aangewezen in het Reglement NWO 1998;
- de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.

Toelichting

Algemeen

Achtergrond en inbedding

Zoals ook in de Innovatiebrief van 2 oktober 2003 (Kamerstukken II 2003–2004, 27406, nr. 4) is aangegeven maakt het midden- en kleinbedrijf (MKB) lang niet genoeg gebruik van kennis die anderen op de plank hebben liggen. Dit terwijl bestaande kennis juist een belangrijke rol kan spelen bij het ontwikkelen van nieuwe producten, processen of diensten. De kennisuitwisseling tussen mkb-ondernemingen en kennisinstellingen verloopt in Nederland niet optimaal.

Het Innovatieplatform heeft daartoe het voorstel gedaan om ter stimulering van kennisoverdracht en -gebruik een innovatievoucher te introduceren. Met deze subsidieregeling en de Beleidsregel verstrekking innovatievouchers 2004 wordt hieraan uitvoering gegeven.

Met de innovatievoucher wordt de ondernemer in staat gesteld op eenvoudige wijze bij een publieke kennisinstelling naar keuze (universiteiten, hogescholen, andere publieke kennisinstellingen, zoals aangegeven in bijlage 1 bij deze regeling) kennis 'in te kopen' en onderzoeksvragen uit te zetten. Innovatievouchers verkorten de time-to-market van kennis. Het hoofddoel van de introductie van innovatievouchers is dan ook dat mkb-ondernemingen kennismaken met kennisaanbieders (drempel verlagen).

De innovatievoucher past in de door het kabinet uitgezette lijn van het dynamiseren van de kennisketen. De voucher draagt bij aan het versterken van de vraagkant, het stimuleren van directe verbindingen en het meer vraaggestuurd laten opereren van de kennisaanbieders.

Pilot

Deze regeling is een pilotregeling. De bedoeling van deze pilot is om op zo kort mogelijke termijn ervaring op te doen met de werking van de innovatievouchers door het inzetten van 100 innovatievouchers met een maximale waarde van € 7 500. Op basis van een evaluatie van de eerste ervaringen met de 100 innovatievouchers die in deze pilot worden ingezet zal besluitvorming over de verdere inzet van het instrument van de innovatievouchers plaatsvinden.

Systematiek

Mkb-ondernemers kunnen bij de Minister van Economische Zaken (p/a SenterNovem) innovatievouchers aanvragen. De ondernemer kan vervolgens een vraag stellen aan een publieke kennisinstelling en daarbij de innovatievoucher inleveren. Deze voucher is ten hoogste € 7 500 waard. De kennisinstelling vraagt vervolgens na de beantwoording van de vraag van de ondernemer (het kennisoverdrachtsproject) en onder inle-

vering van de innovatievouchers bij de minister (p/a SenterNovem) subsidie aan voor de gemaakte kosten die gepaard gaan met de beantwoording van de kennisvraag, tot een maximum van € 7 500 per innovatievoucher.

Deze systematiek is juridisch vertaald door:

1. Een regeling tot verstrekking van subsidies aan kennisinstellingen voor het beantwoorden van kennisvragen van ondernemers die een voucher hebben ingeleverd (deze regeling).
2. Een beleidsregel over de manier waarop de innovatievouchers kunnen worden aangevraagd en verdeeld. De beleidsregel richt zich tot de mkb-ondernemers. (Beleidsregel verstrekking innovatievouchers 2004).

Deze regeling richt zich derhalve op de kennisinstellingen die voor een mkb-ondernemer een kennisoverdrachtsproject hebben uitgevoerd waarvoor een voucher is ingeleverd.

Het gaat er primair om bedrijven die concrete kennisvragen hebben, maar die nog niet eerder aan een kennisinstelling voorlegden, te stimuleren dit nu wel te doen.

Subsidie kan ook worden verkregen voor een project waarbij ondernemers een aantal vouchers hebben 'gebundeld'. Dat wil zeggen dat deze ondernemers gezamenlijk een vraag stellen, waarbij ze de aan hen verstrekte vouchers gezamenlijk inleveren bij een kennisinstelling (zie ook de toelichting op artikel 3). Er worden op dit moment nog geen nadere voorwaarden aan de bundeling gesteld. De pilot dient meer zicht te geven waartoe de gebundelde vouchers worden ingezet en de wijze waarop dit gebeurt.

Innovatievouchers kunnen niet ingezet worden voor al lopende projecten bij de desbetreffende kennisinstelling (zie artikel 2, tweede lid). Er is dan immers geen sprake meer van stimulerende werking van de vouchers.

De kennisinstellingen die op grond van deze pilotregeling subsidie kunnen aanvragen zijn publieke kennisinstellingen. Het zijn met name de publieke kennisaanbieders die niet gewend zijn om marktconform te opereren. De kenniskloof met mkb-ondernemingen is hier over de gehele linie aanwezig.

Deze regeling wordt namens de minister uitgevoerd door SenterNovem.

Artikelsgewijs

Artikel 1

In onderdeel b is een algemene definitie van een ondernemer opgenomen. In de Beleidsregel verstrekking innovatievouchers 2004 wordt nader geregeld welke ondernemers in aanmerking komen voor een innovatievoucher. Dit zijn ondernemers die vallen onder de Europese definitie voor kleine en middelgrote ondernemingen. In verband met de

zogenaamde de minimis-verordening zijn ondernemers in een aantal sectoren (o.m. de vervoersector en de productie, verwerking of verhandeling van landbouw-, visserij- en aquacultuurproducten) uitgezonderd. Zij kunnen dus geen innovatievouchers aanvragen. De kennisinstelling die op grond van deze regeling subsidie aanvraagt hoeft niet te controleren of de ondernemer aan deze vereisten voldoet. Indien de ondernemer een origineel innovatievoucher overlegt dat op zijn naam is gesteld, mag de kennisinstelling ervan uitgaan dat aan de mkb- en de de minimis-vereisten is voldaan.

In verband met de omschrijvingen van de onderdelen g en h, kennisoverdrachtsproject respectievelijk innovatievoucher, verwijst ik in eerste instantie naar het algemeen deel van deze toelichting. Uit de definitie van kennisoverdrachtsproject blijkt dat één ondernemer met één kennisvraag naar een kennisinstelling kan gaan, maar dat ook meer ondernemers hun vouchers kunnen inzetten om een kennisinstelling een gezamenlijke vraag te laten beantwoorden. Het aantal vouchers dat op deze manier kan worden 'gebundeld' is gemaximeerd, doordat op grond van artikel 3 het subsidiebedrag per kennisoverdrachtsproject niet hoger kan zijn dan € 75 000 (zie ook de toelichting op artikel 3). Uit de definitie van innovatievoucher blijkt voorts dat alleen de ondernemer op wiens naam een innovatievoucher is gesteld deze voucher kan inleveren bij een kennisinstelling. De vouchers zijn derhalve niet 'verhandelbaar'.

Het gaat bij een kennisoverdrachtsproject om overdracht van voor de ondernemer nieuwe kennis. Het betreft bestaande technologie of technologische kennis met betrekking tot producten, processen of diensten. De vraag van de ondernemer dient toepassingsgericht te zijn, zodat de ondernemer deze kennis kan aanwenden voor vernieuwing van zijn product of proces. Naar gelang de vraag van de ondernemer wordt deze kennis door de kennisinstelling bewerkt om voor de betreffende ondernemer interessant te worden.

Het kan hierbij gaan om bijvoorbeeld de volgende bewerkingen:

- Het oplossen van een kleine technologische vraag van een ondernemer.
- Het in beeld brengen van de oplossingsmogelijkheden van een ingewikkelde technologische vraag.

Artikel 2

Dit artikel bevat, tezamen met de afwijzingsgrond van artikel 7, eerste lid, de criteria voor het verstrekken van subsidie. Centraal staat, dat het moet gaan om een kennisoverdrachtsproject in de zin van deze regeling. Dit impliceert dat moet worden voldaan aan alle van toepassing zijnde definities van artikel 1 en dat een of meer geldige innovatievou-

chers zijn overgelegd. Met 'voor eigen rekening en risico' wordt bedoeld dat de kennisinstelling de kosten voor het kennisoverdrachtsproject in eerste instantie – totdat, na afloop van het kennisoverdrachtsproject subsidie wordt aangevraagd en verkregen – zelf draagt. Het is niet de bedoeling een subsidie te verstrekken voor een project dat al langs andere weg wordt gefinancierd. Met een geldig innovatievoucher wordt bedoeld een voucher die op naam gesteld is van de ondernemer die het inlevert bij de kennisinstelling en ten behoeve van wie de kennisvraag wordt beantwoord. Voorts is een innovatievoucher slechts geldig als het in de op de voucher aangegeven periode bij een kennisinstelling is ingeleverd. Indien de kennisinstelling bij de aanvraag om subsidie geen geldig innovatievoucher overlegt, wordt deze aanvraag op grond van artikel 7 van deze regeling afgewezen.

In het tweede lid is als afwijzingsgrond opgenomen dat voor het kennisoverdrachtsproject nog geen verplichtingen mogen zijn aangegaan. Dit wil zeggen dat met de subsidieregeling niet al lopende contracten kunnen worden gefinancierd. De innovatievouchers zijn uitdrukkelijk bedoeld om een contact tussen ondernemer en kennisinstelling te stimuleren dat er nog niet is (zie ook het algemeen deel van deze toelichting).

Artikel 3

In beginsel worden alle kosten van de kennisinstelling in verband met het beantwoorden van de kennisvraag van de ondernemer vergoed tot een maximum van € 7 500 per ingeleverde innovatievoucher. Wel bepaalt artikel 4:46, derde lid, van de Algemene wet bestuursrecht dat voor kosten die in redelijkheid niet als noodzakelijk kunnen worden beschouwd geen subsidie wordt verstrekt.

Het kan voorkomen dat de beantwoording van een kennisvraag minder of juist meer kosten met zich mee brengt dan € 7 500. In het eerste geval wordt de subsidie lager vastgesteld dan € 7 500. In het tweede geval wordt de subsidie op het maximum van € 7 500 vastgesteld. De resterende kosten zal de ondernemer dan aan de kennisinstelling moeten vergoeden. Eventueel door de ondernemer verschuldigde BTW valt uitdrukkelijk niet onder de kosten die voor subsidie in aanmerking komen. De ondernemer kan deze BTW ook zelf verrekenen. Een rekenvoorbeeld kan het voorgaande verduidelijken.

De afrekening die de kennisinstelling aan de ondernemer stuurt ziet er in het geval dat de totale kosten hoger zijn bijvoorbeeld als volgt uit:

Gewerkte uren:	90 à € 75	€ 6 750
BTW:	19%	€ 1 282,50
Totale kosten:		€ 8 032,50

De kennisinstelling kan, omdat de subsidieabele kosten € 6 750 bedragen, maximaal dit bedrag aan subsidie aanvragen bij de minister. Het bedrag dat hij bij de mkb-ondernemer in rekening zal brengen is dan het bedrag van de BTW van € 1 282,50.

Omdat op grond van deze pilotregeling en de beleidsregel in eerste instantie slechts 100 innovatievouchers te verdelen zijn, bestaat het risico dat één of enkele grote groepen ondernemers het totale aantal beschikbare vouchers zal verbruiken. Dit zou afbreuk doen aan de beoogde stimulerende werking van het systeem. Zie hieromtrent ook het algemeen deel van deze toelichting. Om dit te voorkomen, en de 'bundeling' van innovatievouchers aan een bepaald maximum te binden, is bepaald dat voor een kennisoverdrachtsproject ten hoogste € 75 000 subsidie wordt verstrekt.

Artikel 4

Omdat op grond van deze regeling na afloop van het kennisoverdrachtsproject – dus na de verstrekking van de innovatievouchers en na het beantwoorden van de kennisvraag – subsidie dient te worden aangevraagd zal het in de praktijk vaak pas in 2005 tot subsidieverstrekking komen. Omdat niet uitgesloten kan worden dat een aantal kennisoverdrachtsprojecten nog in de herfst van 2004 tot een afronding komt en dus nog in 2004 subsidie wordt aangevraagd, ziet het subsidieplafond voor deze pilotregeling op zowel 2004 als 2005.

Artikel 5

Essentieel voor het welslagen van de pilot is dat innovatievouchers niet te lang 'op de plank blijven liggen' en dat de kennisinstellingen hiermee op betrekkelijk korte termijn aan het werk gaan. Alleen op deze wijze kan voldoende ervaring worden opgedaan die noodzakelijk is voor de besluitvorming omtrent de verdere inzet van het instrument van de innovatievouchers. In de Beleidsregel verstrekking innovatievouchers 2004 wordt bepaald dat innovatievouchers nog in 2004 bij een kennisinstelling dienen te worden ingeleverd. De kennisinstellingen kunnen dan vervolgens de hen gestelde vragen beantwoorden om daarna een verzoek om subsidie in te dienen. De aanvraag wordt na afloop van het kennisoverdrachtsproject ingediend en betreft dus meteen de vaststelling van de subsidie.

De in het eerste lid bedoelde aanvraagformulieren zijn verkrijgbaar bij Senter-Novem, postbus 93144, 's-Gravenhage of via website www.senter.nl/ innovatievoucher.

Aanvragen kunnen niet per fax of elektronische post worden ingediend.

In het aanvraagformulier wordt vermeld welke bescheiden met het formulier moeten worden meegezonden.

Daaronder zijn in ieder geval de innovatievoucher of de innovatievouchers die ten behoeve van het kennisoverdrachtsproject is of zijn ingeleverd. Bij de aanvraag dient de kennisinstelling aan te geven welke prestatie (kennisvraag en antwoord daarop) hij tegen welke kosten voor de mkb-ondernemer heeft geleverd. Ook zal moeten blijken van instemming van de mkb-ondernemer met (het resultaat van) het kennisoverdrachtsproject.

Artikel 6

Dit artikel bepaalt de termijn waarbinnen de minister moet hebben besloten op de aanvraag. Als de beschikking niet binnen die termijn kan worden genomen, stelt de minister de aanvrager daarvan in kennis en noemt daarbij een zo kort mogelijke termijn waarbinnen de beschikking wel tegemoet kan worden gezien (artikel 4:14, eerste lid, Awb).

Artikel 7

In dit artikel is bepaald dat de aanvraag wordt afgewezen als niet voldaan is aan de bepalingen van deze regeling. Met name van belang zijn hier de bepalingen van de artikelen 1 en 2. Daarnaast kan ook afwijzend moeten worden beslist op grond van artikel 7 van de Kadervet EZ-subsidies, indien subsidieverstrekking in strijd zou zijn met ingevolge een verdrag voor de staat geldende verplichtingen.

Het tweede lid geeft een voorschrift over de wijze van verdeling van het subsidieplafond. Die komt neer op 'wie het eerst komt, het eerst maalt'. Dit betekent dat de minister, beginnend met de eerste aanvraag, subsidies verstrekt totdat het subsidieplafond is bereikt en dat hij aanvragen afwijst voor zover het plafond door het totaal van verleende subsidies zou worden overschreden. Voor deze pilotregeling zal dit hoogstwaarschijnlijk geen problemen opleveren nu het in artikel 4 opgenomen subsidieplafond even hoog is als de totale waarde van de op grond van de Beleidsregel verstrekking innovatievouchers 2004 te verstrekken 100 innovatievouchers. Zekerheids-halve is deze bepaling hier toch opgenomen.

Artikel 8

Deze regeling is een pilotregeling. Het is derhalve van groot belang dat hiervan wordt geleerd. Aan de hand van de gegevens en ervaringen tijdens de pilot zullen beslissingen worden genomen omtrent de toekomst. Daarom is in dit artikel de mogelijkheid opgenomen om bij de subsidievaststelling de verplichting op te nemen dat de kennisinstelling meewerkt aan de evaluatie van deze pilotregeling.

*De Minister van Economische Zaken,
L.J. Brinkhorst.*

bijlage 2: Kenmerken van het MKB in Nederland

Tot het midden- en kleinbedrijf (MKB) worden bedrijven gerekend met 1 tot 250 werknemers. Maar liefst 99 procent van de particuliere ondernemingen in Nederland behoort tot het MKB. Het MKB telt in totaal 560.000 bedrijven¹⁹, waarvan:

- 425.000 tot 5 werkzame personen (78%)
- 69.000 van 5 tot 10 werkzame personen (12%)
- 52.000 van 10 tot 50 werkzame personen (9%)
- 7.000 van 50 tot 250 werkzame personen (1%)

Het MKB biedt werkgelegenheid aan 2,52 miljoen personen. Dat is 60 procent van het totaal aan werkgelegenheid in het gehele bedrijfsleven. Naar sectoren is de verdeling:

- zakelijke dienstverlening (24%)
- detailhandel (13%)
- industrie (13%)
- zorg (12%)
- groothandel (11%)
- bouw (10%)
- auto/reparatie (9%)
- horeca (8%)

De omzet van het MKB bedraagt 449,5 miljard euro, dat is ruim 50 procent van de omzet van het totale bedrijfsleven.

Het MKB levert een belangrijke bijdrage aan de kwaliteit van de samenleving en geeft als geen ander gestalte aan het regionale en lokale voorzieningenniveau. Bovendien worden in deze dynamische sector vele nieuwe vormen van dienstverlening en tal van technische en milieuvriendelijke innovaties ontwikkeld. Het MKB krijgt dan ook steeds meer de economische, maatschappelijke en politieke erkenning die het verdient. Juist het MKB geeft glans en een extra dimensie aan het hedendaagse ondernemerschap in Nederland. Het MKB is bovenal de belangrijkste banenmotor van de economie. Een motor die voortdurend een krachtige injectie behoeft.

Bron: MKB Nederland, www.mkb.nl

¹⁹ De definitie van het CBS rekent de zogenaamde marginale bedrijven (< 15 uur tijdsbesteding per week of verwaarloosbare omzet) niet mee. Volgens deze definitie bestond het MKB in 2002 uit 502.500 bedrijven.

bijlage 3: Spreiding over economische sectoren

Sector	Aantal uitgereikte vouchers	Aantal ontvangen declaraties	% Aantal ontvangen declaraties
Overige zakelijke dienstverlening	27	24	26,1%
Groothandel en handelsbemiddeling	10	10	10,9%
Research	7	7	7,6%
Machine- en apparatenindustrie	6	6	6,5%
Medische en optische apparatenindustrie	5	5	5,4%
Metaalproductenindustrie	5	4	4,3%
Detailhandel (incl. reparatie)	4	4	4,3%
Computerservice, IT	5	3	3,3%
Aardolie- en aardgaswinning	3	3	3,3%
Ov. elektrische apparatenindustrie	3	3	3,3%
Auto- en opleggerindustrie	3	2	2,2%
Hout-, kurk-, rietindustrie	2	2	2,2%
Papier(waren) en karton(waren)	2	2	2,2%
Meubel- en overige industrie n.e.g.	2	2	2,2%
Gezondheids- en welzijnszorg	2	2	2,2%
Rubber- en kunststofindustrie	2	1	1,1%
Zand-, grind-, klei-, zoutwinning	1	1	1,1%
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1,1%
Textielindustrie	1	1	1,1%
Chemische industrie	1	1	1,1%
Kantoormachine- en computerindustrie	1	1	1,1%
Bouwnijverheid	1	1	1,1%
Onbekend	1	1	1,1%
Handel, reparatie auto's	1	1	1,1%
Vervoer door de lucht	1	1	1,1%
Financiële instellingen	1	1	1,1%
Verzekeringswezen	1	1	1,1%
Cultuur, sport en recreatie	1	1	1,1%
Totaal	100	92	100%

bijlage 4: Lijst met betrokken kennisinstellingen

Kennisinstelling	Aantal uitgevoerde onderzoeken	% uitgevoerde onderzoeken
TNO Industrie en Techniek	17	18,5%
Wageningen Universiteit	12	13,0%
Universiteit Eindhoven	8	8,7%
Technische Universiteit Delft	7	7,6%
HAS Den Bosch	5	5,4%
Hogeschool Drenthe	5	5,4%
TNO Kwaliteit van Leven	5	5,4%
Universiteit Twente	3	3,3%
Rijksuniversiteit Groningen	3	3,3%
Telematica Instituut	3	3,3%
Radboud Universiteit Nijmegen	2	2,2%
Hanzehogeschool Groningen	2	2,2%
Hogeschool Rotterdam	2	2,2%
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	2	2,2%
Delft Hydraulics	2	2,2%
Universiteit Maastricht	1	1,1%
Universiteit Utrecht	1	1,1%
Vrije Universiteit	1	1,1%
Hogeschool INHOLLAND - Alkmaar	1	1,1%
Hogeschool Zeeland	1	1,1%
Hogeschool Zuyd	1	1,1%
Fontys Hogescholen	1	1,1%
Van Hall Instituut	1	1,1%
Energieonderzoek Centrum Nederland	1	1,1%
GeoDelft	1	1,1%
Maritiem Research Instituut Nederland	1	1,1%
Ned. Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek	1	1,1%
TNO - Algemeen	1	1,1%
TNO - MEP	1	1,1%
<i>Totaal</i>	<i>92</i>	<i>100%</i>

bijlage 5: Typering kennisvragen

a. Object van de kennisvraag

Type kennisinstelling	Product	Proces	Beide	Totaal
Technische universiteiten	12	4	2	16
Overige universiteiten	8	10	2	18
Hogescholen	15	5	1	20
TNO	11	10	3	21
Overige kennisinstellingen	6	3	0	9
Totaal	52	32	8	92

b. Aspect van de kennisvraag

Type kennisinstelling	Technologisch	Niet- technologisch	Beide	Totaal
Technische universiteiten	18	0	0	18
Overige universiteiten	17	2	1	19
Hogescholen	13	8	0	21
TNO	20	3	1	23
Overige kennisinstellingen	8	1	0	9
Totaal	76	14	2	92

c. Kennisvraag naar oorsprong

Type kennisinstelling	Fundamenteel	Ontwerp	Productie	Commercialisatie	Totaal
Technische universiteiten	4	11	3	0	18
Overige universiteiten	9	6	3	2	20
Hogescholen	1	10	2	8	21
TNO	1	13	8	2	24
Overige kennisinstellingen	2	4	2	1	9
Totaal	17	44	18	13	92

d. Hoofdonderzoekers

Functies per kennisinstelling	Projectleider	Onderzoeker	Docent	Adviseur	onbekend	totaal
Technische universiteiten	1%	9%	5%	0%	4%	20%
Overige universiteiten	1%	12%	3%	0%	5%	22%
Hogescholen	5%	0%	4%	9%	8%	26%
TNO	4%	14%	0%	0%	4%	23%
Overige kennisinstellingen	3%	2%	0%	0%	4%	10%
Totaal	15%	37%	13%	9%	26%	100%

bijlage 6: Specificatie totale projectkosten

a. Totale projectkosten per kennisinstelling

Type kennisinstelling	< 6.000	6.000-7.450	7.450-7.550	7.550-8000	8.000-10.000	10.000-12.000	12.000-14.000	14.000-16.000	> 16.000	Totaal
Technische universiteiten	0%	1%	5%	1%	0%	1%	8%	3%		20 %
Overige universiteiten	1%	1%	12%	3%	2%	2%	0%	0%		22 %
Hogescholen	0%	2%	15%	3%	2%	0%	0%	0%		23 %
TNO	1%	7%	12%	1%	1%	1%	2%	1%		26 %
Overige	0%	1%	2%	0%	2%	0%	4%	0%		10 %
Totaal	2%	12%	47%	9%	8%	4%	14%	4%		100%

b. Bijdrage MKB-er

Type kennisinstelling	€ 0,00	0-1.000	1.000-2.000	5.000-6.000	> 7.000	Totaal
Technische universiteiten	16%	1%	0%	1%	1%	20%
Overige universiteiten	15%	4%	2%	0%	0%	22%
Hogescholen	18%	4%	0%	0%	0%	23%
TNO	24%	0%	1%	0%	1%	26%
Overige kennisinstellingen	8%	0%	0%	0%	2%	10%
Totaal	82%	10%	3%	1%	4%	100%

c. Bijdrage kennisinstelling

Type kennisinstelling	€ 0,00	0-1.000	2.000-3.000	4.000-5.000	> 7.000	Totaal
Technische universiteiten	8%	1%	0%	0%	11%	20%
Overige universiteiten	21%	1%	0%	0%	0%	22%
Hogescholen	23%	0%	0%	0%	0%	23%
TNO	21%	4%	0%	1%	0%	26%
Overige kennisinstellingen	7%	2%	1%	0%	0%	10%
Totaal	78%	9%	1%	1%	11%	100%

d. Overzicht van gemiddelde waarden

Type kennisinstelling	Totale projectkosten (EUR)	Bijdrage MKB-er (EUR)	Bijdrage kennisinstelling (EUR)
Technische universiteiten	13.915,16	911,94	4.641,54
Overige universiteiten	8.019,53	156,71	4,63
Hogescholen	7.559,29	36,75	0,00
TNO	8.660,06	560,58	208,83
Overige kennisinstellingen	11.242,72	1.757,06	391,15
Totaal	9.550,38	539,00	1.001,88

N.B. Bij deze aantallen in percentages moet worden opgemerkt dat er in sommige gevallen sprake is van afronding van de percentages naar boven.

bijlage 7: Specificatie tijdsbesteding, tarieven en type onderzoekers

a. Tijdsbesteding

Tarieven per kennisinstelling	0-50	50-100	100-150	150-200	onbekend	totaal
Technische universiteiten	2%	8%	5%	1%	3%	20%
Overige universiteiten	2%	11%	7%	1%	1%	22%
Hogescholen	7%	13%	1%	0%	2%	23%
TNO	0%	5%	17%	3%	0%	26%
Overige kennisinstellingen	0%	2%	8%	0%	0%	10%
<i>Totaal</i>	<i>11%</i>	<i>39%</i>	<i>38%</i>	<i>5%</i>	<i>7%</i>	<i>100%</i>

b. Uurtarieven

Uren per kennisinstelling	0-50	50-100	100-150	150-200	onbekend	totaal
Technische universiteiten	2%	4%	1%	9%	3%	20%
Overige universiteiten	2%	13%	4%	1%	1%	22%
Hogescholen	2%	11%	1%	5%	3%	23%
TNO	5%	16%	4%	0%	0%	26%
Overige kennisinstellingen	2%	4%	2%	1%	0%	10%
<i>Totaal</i>	<i>14%</i>	<i>49%</i>	<i>13%</i>	<i>16%</i>	<i>8%</i>	<i>100%</i>

c. Gemiddelde uurtarieven en tijdsbesteding

Gemiddelden per kennisinstelling	Tarieven (EUR)	Uren
Technische universiteiten	79,51	167
Overige universiteiten	94,16	90
Hogescholen	68,79	180
Overige kennisinstellingen & TNO	115,47	155
<i>Totaal</i>	<i>95,59</i>	<i>116</i>